journal of Future Cities vision

Summer 2024. Vol 5. Issue 18

ISSN (Print): 2783-0780- ISSN (Online): 2783-0780

Journal Homepage: https://www.jvfc.ir/

Futures Research Creative Pioneers of Local Management of Geosite and Geotourism in Lorestan Province

Meysam Zekavat[1*], Arezoo Momenian[2], Zeynab Dolatshahi[3], Mirsalar Habibi[4]

1. Architecture Department, Garmsar School of Engineering, Garmsar, Iran.
2. Assistant Professor of Architecture, Garmsar School of Engineering, Garmsar, Iran.
3. Graduate PhD of climatology, Kharazmi University, Tehran, Iran.
4. Group of Architecture and Urban Development, Sahneh Unit, Islamic Azad University, Sahneh, Iran.

ARTICLEINFO

Research Paper

Article history:

Received: 2024/02/03

Accepted: 2023/05/07

Published online: 2024/08/28

Keywords:

Keywords: Geotourism, Geopy, Geotourism Management, Local Resources, Future Research, Lorestan Province.

Abstract

It is necessary to analyze the development and identification of creative proponents for empowering community and local resources for geotourism management. Therefore, the purpose of the present study is to the future of the creative proponents of the local management of geotourism and geosers in Lorestan province as the capital of the country's geotourism. The present study is part of the applied research and is mixed (quantitative and qualitative) in terms of method. The statistical population of the research included experts including native camps, government managers, provincial university professors, and tourism and geotourism researchers in Lorestan province. 30 experts were selected using an irrational sampling method and targeted audio. The questionnaire was used to collect data and information. Micmac software and software were used to analyze the information. The results of the research showed that the management of tourist and geotourism villages (+36), human resource personality in accordance with the demands of tourist culture (+36), training of innovative methods to guide geoparks (+30) Competitive and Economic Value of Geotourism (+11), Partnership Management to Increase the Local Role in Geotourism (+11), Recognition and Interpretation of Needs, Scientific, Educational and Tourist Interests (+14), Advertising and Marketing of Innovative Products and Products Local (+11), government stakeholders' participation, business owners and nongovernmental organizations (+11), financial management, regional assets and geotourism potentials (+11) and tourism management for geopark growth and development (+11) are the most important and ultimate creative proprietors of local geotourism management in Lorestan province. In line with the research, there was a suggestion for the present research and future research. Unlike previous studies, the study of this study has been identified by geotourism management proposals from the perspective of local creative propulsion.

Citation: Zekavat M, Momenian A, Dolatshahi Z, Habibi M. (2024) Futures Research Creative Pioneers of Local Management of Geosite and Geotourism in Lorestan Province. *Journal of Future Cities vision*, 5(18), 175-199.

© The Author(s). Publisher: Iranian Geographical Association

* **Corresponding author:** Meysam Zekat1, **Email:** M.zekavat@fmgarmsar.ac.ir

journal of Future Cities vision
Summer 2024. Vol 5. Issue 18
ISSN (Print): 2783-0780- ISSN (Online): 2783-0780
Journal Homepage: https://www.jvfc.ir/

Extended Abstract

Introduction

Lorestan province in western Iran is one of the areas that is very rich in the potential of natural resources in the form of active and inactive Zagros Mountains. This area of the country has international tourist attractions such as Grand Canyon Poldokhtar, Shirz Valley in Kuhdasht, High Mountains in the Sanat and Delfan Dynasty, Astrakuh area with Lake Gohar in Durrod and Simra and Poldokhtar and Poldokhtar Wetlands. It is historical and geotourism caves. Lorestan was selected as the Capital of Geotourism of Iran because of its special potential in the field of tourism in the early 1980s. Lorestan has a variety of geological processes such as activities of limestone deposition, sedimentation, erosion and geomorphological formation. Such volcanic activities have created extraordinary diversity of ground and have made the province a natural geopark and range. The province has provided biodiversity conditions for plants and animals, and for humans, based on the richness of geographical diversity as well as natural wealth in the form of biodiversity caused by geological processes and soil fertility on the Zagros Mountains.

Methodology

The present study is based on the purpose of applied research. In terms of method, it is also part of the mixed (quantitative and qualitative) research. Using the future research approach, and considering the research goals (analyzing the creative propulsion of local geotourism management), the questionnaire of future interaction and structured interview with related data and information experts was collected. To do this, the method of content analysis and research literature was first identified by the creative propulsion of local geotourism management, and some propellers that were more consistent with the study area were used, thus using the long - term questionnaire. Then, after the design and completion of the Future Research Questionnaire, the interactions were implemented and data and information collected were collected from expert experts. After gathering the information to analyze the data and information, the structural model and MICMAC software were used.

Results and Discussion

Investigating the Direct Impact of Creative Pioneers of Creative Geotourism in Lorestan Province showed that most of the specific effects related to the variables of the management of tourist and geotourism villages in the study area (+36), manpower personality in accordance with the demands of tourist culture (35 +), Teaching a set of innovative methods to present the values of geoparks (+30), identifying and introducing competitive advantages and the economic value of geotourism over other tourism elements (+19), participatory management in the direction Increasing the local active role in geotourism development (+11), institutional effort to identify and interpret needs, scientific, educational and tourist tourist interests (+14), advertising and marketing of innovative local value (+11), stakeholder participation Government, business owners, mass media, academics and nongovernmental organizations (+11), tourism management for the growth and development of geoparks by the private and public sector (+11), financial management, regional assets and potential Geotourism and geoparks (+11), participation in understanding and reducing the natural risks of natural attractions and geoparks (+10), creating institutions to preserve/prevent land resources and tourism purposes (+4) And coordination/participation and synergy between indigenous and technical knowledge owners with local and traditional elements (+1), and these variables have had the most direct impact of local geotourism management in Lorestan province.

Conclusion

The results showed that the local management of geotourism in Lorestan province is influenced by several general educational factors, geopark

journal of Future Cities vision

Summer 2024. Vol 5. Issue 18

ISSN (Print): 2783-0780- ISSN (Online): 2783-0780

Journal Homepage: https://www.jvfc.ir/

management, facilitator leadership, organizational and institutional factor, and stakeholder participation process in planning, conservation, development and development of geologists. The results showed that one of the creative management of geotourism in Lorestan province is the local education factor. The propulsion is in creating the knowledge and production of innovative and valuable products and providing services to tourists. The functioning of the education system in the internalization of the public understanding of the conservation of indigenous nature and culture in Lorestan province is essential. Because the training of stakeholders and related actors in Lorestan province can provide feedback on the welfare of the local community to develop their creativity and innovation. The results showed that local industrialization is one of the creative management proposals in Lorestan province. The existence of a small -scale industrial subsystem in the development of tourism and geotourism villages of Lorestan province is critical in creating innovative products.Based on the findings of this study, in order to promote urban tourism in Ahvaz, attention to urban management and human and welfare infrastructure is essential. The research suggests that investment in event management, creating a comprehensive tourism program, and developing accommodation infrastructure can help increase tourist attraction. Moreover, leveraging the natural and cultural capacities of Ahvaz requires attention to environmental and cultural factors.

References

1. Agustang, A., Adam, A., & Upe, A. (2021). Community Empowerment Strategy towards a Sustainable Rural Community-based Tourısm Village. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, *12*(3), 2065-2076.
2. Astuti, R.S. Harsono, H. & Rachim, A. (2020), *Collaborative governance in the perspective of public administration*, Diponegoro University Press.
3. Awad, J., Arar, M., Jung, C., & Boudiaf, B. (2022). The comparative analysis for the new approach to three tourism-oriented heritage districts in the United Arab Emirates. *Heritage*, *5*(3), 2464-2487.
4. Azheri, B. (2011). *Corporate social responsibility: Dari voluntary menjadi mandatory*. RajaGrafindo Persada.
5. Briggs, A., Dowling, R., & Newsome, D. (2023). Geoparks–learnings from Australia. *Journal of Tourism Futures*, *9*(3), 351-365.
6. Brilha, J. (2016). Inventory and quantitative assessment of geosites and geodiversity sites: a review. Geoheritage, 8(2), 119-134.
7. Cai, Y., & Amaral, M. (2021). The triple helix model and the future of innovation: A reflection on the triple helix research agenda. *Triple Helix*, *8*(2), 217-229.
8. Carrión-Mero, P., Borja-Bernal, C., Herrera-Franco, G., Morante-Carballo, F., Jaya-Montalvo, M., Maldonado-Zamora, A., & Berrezueta, E. (2021). Geosites and geotourism in the local development of communities of the Andes mountains. A case study. Sustainability, 13(9), 4624.
9. Dewi, I. J., & Ginting, G. (2022). Leadership and entrepreneurship for creativity and survival of tourism villages in the Covid-19 times: the moderating role of external support. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, *7*(5), 29- 41.
10. Dowling, R. K. (2013). Global geotourism–an emerging form of sustainable tourism. Czech journal of tourism, 2(2), 59-79.
11. Dowling, R. K., & Newsome, D. (Eds.). (2006). *Geotourism*. Routledge.
12. Duran, D. C., Gogan, L. M., Artene, A., & Duran, V. (2015). The components of sustainable development-a possible approach. *Procedia Economics and Finance*, *26*, 806-811.

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده
Future Cities Vision

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده
www.jvfc.ir
دوره پنجم، شماره دوم، پیاپی (۱۸)، تابستان ۱۴۰۳
صص ۱۹۹-۱۷۵

آینده‌پژوهی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوسایت و ژئوتوریسم در استان لرستان

میثم ذکاوت، استادیار گروه معماری، دانشکده فنی و مهندسی گرمسار، گرمسار، ایران[۱].
آرزو مومنیان، استادیار گروه معماری، دانشکده فنی و مهندسی گرمسار، گرمسار، ایران.
زینب دولتشاهی ، فارغ التحصیل دکتری اقلیم شناسی دانشگاه خوارزمی تهران.
میرسالار حبیبی، گروه معماری و شهرسازی، واحد صحنه، دانشگاه آزاد اسلامی، صحنه، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۸

چکیده

واکاوی روند توسعه و شناسایی پیشران‌های خلاقانه برای توانمندسازی جامعه و منابع محلی برای مدیریت ژئوتوریسم لازم و ضروری است. لذا هدف پژوهش حاضر آینده‌پژوهی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها در استان لرستان به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور است. پژوهش حاضر از نظر هدف، جزئی از تحقیقات کاربردی و از نظر روش انجام به صورت آمیخته (کمی و کیفی) است. جامعه آماری تحقیق شامل کارشناسان شامل مدیران کمپ‌های بومی گردی، مدیران دولتی، اساتید دانشگاههای استان و محققان و پژوهشگران گردشگری و ژئوتوریسم در استان لرستان بوده است. با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و به صوت هدفمند ۳۰ کارشناس انتخاب شد. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از پرسش‌نامه تاثیرات متقابل آینده‌پژوهی استفاده شد. جهت تحلیل اطلاعات از مدل ساختاری و نرم‌افزار Micmac استفاده شد. نتایج پژوهش گویای آن بود که مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی (۳۶+)، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران (۳۶+)، آموزش روش‌های نوآورانه برای هدایت ژئوپارک‌ها (۳۰+)، معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم (۱۹+)، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در ژئوتوریسم (۱۸+)، شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران (۱۴+)، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه محلی (۱۳+)، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها و سازمان‌های غیردولتی (۱۲+)، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم (۱۱+) و مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها (۱۱+) مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی و نهایی خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان می‌باشند. در راستای پژوهش پیشنهادتی برای پژوهش حاضر و تحقیقات آتی داده شد. نورآوری این پژوهش بر خلاف مطالعات گذشته، شناسایی پیشران‌های مدیریت ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها از منظر پیشران‌های خلاقانه محلی بوده است.

کلیدواژگان: ژئوتوریسم، ژئوسایت، مدیریت ژئوتوریسم، منابع محلی، آینده‌پژوهی، استان لرستان

---

۱. نوویسنده مسئول: M.zekavat@fmgarmsar.ac.ir

مقدمه

ژئوتوریسم به‌عنوان محصول مدرن و مدیریت سرزمینی، در حال حاضر بیانگر شیوه‌ای نوین برای حفاظت و صیانت از میراث جغرافیایی است که ارتباط تنگاتنگی با خلاقیت، دانش و آموزش دارد (Kornecká et al, 2024: 983). در چند دهه اخیر، ژئوتوریسم رشد قابل توجهی در سراسر جهان نشان داده است (Herrera-Franco et al, 2020: 44). بر اساس نظر بسیاری از محققان ژئوتوریسم به عنوان یک ابزار مفید برای ترویج میراث طبیعی و فرهنگی و برای تقویت توسعه اقتصاد محلی و منطقه‌ای مورد استقبال و پذیرش قرار گرفته است (Kubalíková, 2019: 153). این نوع گردشگری دارای کارکردهای متعددی برای جوامع محلی بوده و از جمله راه‌کارهای مناسب برای مقابله با معضل معیشت و بیکاری محلی است (وهاب‌زاده کبریا، ۱۴۰۱: ۱۳۵). اما بهره‌وری از ژئوتوریسم از دهه ۱۹۹۰ مورد توجه قرار گرفت (Nemeth et al, 2021: 45). در ۳۰ سال گذشته نیز علاقه علمی فزاینده‌ای به حفاظت از زمین و ژئوتوریسم ظاهر شد (جهانتیغ، ۱۴۰۳: ۱۳۵). در سال‌های اخیر ژئوتوریسم نیز با جنبه‌های اقتصادی و زیست محیطی تکمیل شده است (Dowling, 2013: 60). بر اساس تعاریف ژئوتوریسم نوعی گردشگری است که به طور خاص بر زمین شناسی و چشم‌انداز طبیعی متمرکز است (Dowling, 2013: 59). دستاورد این شاخه پایداری محیط، احیا و بهره‌برداری از میراث فرهنگی جامعه بومی است (ایمانی، ۱۴۰۱: ۱۶۷). از نظر سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو[1]، ۲۰۰۱) "ژئوسایت‌ها مناطق جغرافیایی منحصر به فرد و یکپارچه‌ای هستند که در آن مکان‌ها و مناظر با اهمیت بین‌المللی با مفهومی جامع از حفاظت، آموزش و توسعه پایدار مدیریت می‌شوند (Fonseca Filho, 202: 746). روی ژئوسایت‌ها و چشم‌اندازهای ژئومورفولوژیکی تأکید دارد (مرادی‌هوسین و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۳). بر اساس ادبیات، ژئوتوریسم محیط را درک، ترویج و حفاظت می‌کند. اهمیت پدیده‌های زمین شناسی و اقلیمی را نیز به عنوان عوامل تعیین کننده در محیط زیستی معرفی می‌کند (Lazzari & Aloia, 2014: 9). با این وجود، اگر ژئوتوریسم فاقد کنترل، پیش‌بینی کافی و فاقد مدیریت مناسبی باشد، خود می‌تواند تهدیدی برای طبیعت باشد (Newsome et al, 2012: 20). گرایش فزاینده به ایجاد و حمایت از ژئوسایت‌ها و ژئوتوریسم مستلزم یک ساختار مدیریتی به وضوح تعریف شده است تا نیازهای آنها را منعکس کند (Harsono et al, 2024: 7964). در واقع عدم مدیریت این منظره زیبا می‌تواند مخرب محیط زیست، کاهش تنوع زیستی و تخریب بخشی از مناظر طبیعی و میراث فرهنگی در سایت‌ها باشد (Vieira & Verdum, 2019: 26). از سویی دیگر تحقق اهداف پایداری مناطق حفاظت شده طبیعی، حفاظت از مناظر و زیبایی آنها و توسعه ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها وابسته به کنترل، پیش‌بینی کافی و مدیریت ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها است (Mastika et al, 2023: 149). امروزه نیز مدیریت از طریق حفاظت از ژئوسایت‌ها یک حق، یک نیاز و یک وظیفه تلقی می‌شود (Prosser et al, 2018: 193). چرا که مدیریت ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها به ذینفعان، گردشگران و مردم محلی اجازه می‌دهد تا زمین شناسی محلی با تمام دارایی‌های دیگر قلمرو، مانند تنوع زیستی، ارزش‌های باستان شناسی و فرهنگی، غذا و غیره را بشناسند، از آنها حفاظت کنند، و سفر به مناطقی با زیبایی‌های طبیعی فوق‌العاده یا پدیده‌های منحصر به فرد جغرافیایی را گسترش دهد. لذا حفاظت از مناظر، زمین‌شناسی و ژئومورفولوژیکی از طریق مدیریت مناسب ژئوتوریسم محقق می‌شود. به همین خاطر مدیریت ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها و شناسایی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها برای رفع چالش‌های ژئوتوریسم و توسعه آن لازم و ضروری است. در این بین نگاه به آینده و ترسیم چشم‌انداز توسعه ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها اهمیت بسزایی در دستیابی به ژئوتوریسم پایدار دارد. در پژوهش حاضر نیز آینده‌پژوهی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها در استان لرستان مورد بررسی قرار گرفته است.

استان لرستان در غرب ایران یکی از مناطقی است که از نظر پتانسیل منابع طبیعی در قالب رشته کوه‌های فعال و غیر فعال زاگرس بسیار غنی است. این منطقه از کشور دارای جاذبه‌های گردشگری بین‌المللی ژئوتوریسم مانند گرند کانیون پلدختر، دره شیرز در کوهدشت، ، رشته کوههای مرتفع در سلسله و دلفان، منطقه اشترانکوه با محوریت دریاچه گهر در دورود و زمین لغزش سیمره و تالاب‌های پلدختر و آبشارها و غارهای تاریخی و ژئوتوریسمی است. لرستان به دلیل پتانسیل‌های خاص و ویژه‌اش در حوزه زمین گردشگری در اوایل دهه ۹۰ از سوی سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی به عنوان پایتخت ژئوتوریسم ایران انتخاب شد. لرستان دارای فرآیندهای زمین‌شناسی مختلفی چون فعالیت‌هایی از رسوب‌گذاری سنگ آهک، رسوب‌گذاری آواری، فرسایش و سازندهای ژئومورفولوژیکی است. چنین فعالیت-هایی آتشفشانی تنوع زمینی خارق العاده‌ای ایجاد کرده و این استان را به ژئوپارکی طبیعی و گستره تبدیل کرده است. این استان بر اساس غنای تنوع جغرافیایی و همچنین ثروت طبیعی در قالب تنوع زیستی ناشی از فرآیندهای زمین شناسی و حاصلخیزی خاک در دامنه

[1]- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)

کوه‌های زاگرس، شرایط تنوع زیستی برا گیاهان و جانوارن و برای انسان شرایط زیست را فراهم کرده است. علاوه بر تنوع جغرافیایی و تنوع زیستی، در منطقه آثار بسیاری از دوران مگالیتیک به شکل مکان‌های سنگی ساخته شده از سنگ یافت می‌شود که لرستان را به پایتخت ژئوتوریسم ایران تبدیل کرده است. در عین حال، در این استان گروه‌های قوم لر(شامل ایلات مینجایی، لک و بختیاری) با بسیاری از یادگارهای تاریخی منحصر به فرد، میراث فرهنگی ملموس و نامحدود زندگی می‌کنند که لرستان را به عنوان قطب ژئوتوریسم کشور معرفی کرده است. با این حال استان لرستان سهم چندانی از اقتصاد ژئوتوریسم کشور ندارد و ژئوتوریسم در لرستان هنوز هم برای بسیاری از طبیعت گردان داخلی و خارجی ناشناخته باقی مانده است. همچنین توسعه ژئوتوریسم در این استان با چالش‌های بسیاری مدیریتی و غیر مدیریتی روبرو است. مدیریت ژئوتوریسم نیازمند توجه و شناسایی عوامل و پیشران‌های خلاقانه‌ای است تا ضمن کاهش چالش‌های ژئوتوریسمی در این استان، بتوان سهم ژئوتوریسم را در اقتصاد این استان و کشور افزایش داد. همچنین مدیریت ژئوتوریسم در استان می‌تواند حفاظت و توسعه جاذبه‌ها گردشگری به عنوان محور توسعه مناطق هدف در بهبود اقتصاد جوامع محلی و نیز جذب گردشگر نقش بسزایی ایفا کند. لازمه این امر واکاوی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و مدیریت مناسب ژئوپارک‌های این استان در جهت توسعه اقتصاد گردشگری و استفاده از منابع طبیعی است. شناسایی پیشران‌های آتی و آینده‌نگر مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها ضمن ایمن سازی ژئوسایت‌های استان لرستان به ارزیابی و شناخت و در نتیجه حفاظت از آنها منجر می‌شود تا توسعه گردشگری پایدار محقق شود. با توجه به اهمیت این موضوع در پژوهش حاضر با رویکرد آینده نگری و آینده پژوهی سعی در واکاوی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم دارد. بر این اساس و با توجه به آنچه بیان شد سوال اصلی و محوری این پژوهش عبارتند از:

۱) مهم‌ترین پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان کدامند؟

پیشینه پژوهش

مرور مطالعات در زمینه موضوع پژوهش نشان داد که مطالعات چندی در زمینه استراتژی‌های توسعه ژئوتوریسم در داخل کشور انجام شده است. با این حال تاکنون مطالعه‌ای در زمینه پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها در کشور انجام نشده است. هرچند در خارج کشور برخی مطالعات در خارج کشور راهبردهای مدیریت محلی ژئوتوریسم را بررسی نموده‌اند. در ادامه برخی از این مطالعات مرتبط با موضوع حاضر و نتایج آنها ارائه شده است.

در داخل کشور رحیمی‌هرآبادی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی الگوی مدیریتی در ژئوتوریسم با تاکید بر مدیریت ژئومورفوسایت‌های قلمرو بیابانی ایران را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آنها گویای آن بود که تا اقدامات مورد نیاز مدیریت ژئوتوریسم از طریق تعامل دولت مرکزی و مدیریت محلی محقق می‌شود. مختاری (۱۴۰۰) در پژوهشی گونه‌شناسی ژئوتوریست‌ها با هدف مدیریت بهینه گردشگری در ژئوسایت‌ها را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه وی نشان داد که ژئوتوریست واقعی کسی است که در راستای اهداف ژئوتوریسم و متناسب با ماهیّت و قلمرو آن، پاسداری و حمایت از ابعاد پنجگانهٔ کلیدی ویژگی‌های جغرافیایی یک ناحیه؛ یعنی محیط، فرهنگ، زیبایی، علم و آموزش و بهزیستی مردم محلّی را وظیفه خود بداند. وهاب‌زاده کبریا (۱۴۰۱) در پژوهشی ژئوتوریسم و ژئوپارک راهبردی تازه در مدیریت و آمایش سرزمین حوزه آبخیز را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که توسعه و مدیریت این مناطق با جلب مشارکت جوامع محلی و آبخیزنشینان و تولیدات بومی از قبیل صنایع‌دستی و محصولات مرتعی و جنگلی، گسترش عدالت اقتصادی یا اجتماعی در حوزه‌های آبخیز تحقق می‌شود. عزیزی و زارعی (۱۴۰۲) در پژوهشی توان‌سنجی پتانسیل‌های ژئوتوریستی و مدیریت توسعه‌ی ان در شهر هشجین را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه آنها گویان آن بود که هر منطقه‌ای باتوجه به محیط جغرافیایی خود از استعدادها و جذابیت‌های متفاوتی برخورداراست که ملزم مدیریت صحیح آن جهت توسعه و دستیابی به مزیت رقابتی پایدار می‌باشد. جهانتیغ‌مند (۱۴۰۳) در پژوهشی استراتژی‌های حفاظت از ژئوتوریسم و میراث زمین شناختی در استان لرستان را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که راهبردهای حفاظت از مناظر و چشم‌اندازهای کوهستانی، حفظ ژئوپارک‌های ملی و ذخیره‌گاه‌ها، مدیریت میراث جغرافیایی و مستندسازی چشم‌اندازها، و جلوگیری از آلودگی محیط و منابع طبیعی بیشترین ارتباط را با عنصر چشم‌انداز توسعه ژئوتوریسم داشته است.

در خارج کشور محققانی چون فونسکا فیلهو[1] (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای ادراک مدیریت ژئوتوریسم توسط مدیران پارک‌ها را مورد بررسی قرار دادند. نتایج مطالعه وی گویای آن بود که مدیریت منابع ژئوتوریسم باعث کاهش فشار انسانی بر مناطق طبیعی می‌شود که برای تعادل

1- Fonseca Filho

ژئو–اکوسیستم ضروری است. مدیریت تنوع جغرافیایی، ادراک مدیران در مورد ژئوتوریسم، ایجاد مناطق حفاظت شده طبیعی و مدیریت فرصت‌ها در ژئوپارک‌ها از جمله راهبردهای مهم مدیریتی در این زمینه هستند. کاریون–ماریو[1] و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی مدیریت ژئوسایت‌ها و ژئوتوریسم و نقش آن در توسعه محلی جوامع کوه‌های آند را مورد بررسی قرار دادند. نتایج آنها گویای آن بود که مدیریت یک ژئوسایت در یک قلمرو، مبنای مناسبی برای حفاظت و استفاده از میراث زمین‌شناسی آن فراهم می‌کند. ماسستیکا[2] و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعه‌ای استراتژی‌های خلاقانه منابع محلی در مدیریت ژئوتوریسم در ژئوپارک جاوا شرقی، اندونزی را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که توسعه دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی و مدیریت ژئوپارک‌ها توسط ذینفعان محلی و ملی و یا به صورت جمعی استراتژی مهم مدیریت ژئوتوریسم است. سولیسیادی[3] و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی مدیریت یکپارچه ساحلی در توسعه ژئوتوریسم در اندونزی را مورد بررسی قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که توسعه مناطق گردشگری دوستدار محیط زیست، اجتماعی شدن جوامع محلی، شناسایی توسعه مناطق گردشگری بر اساس منابع محلی، آموزش گردشگری، تبلیغات و بازاریابی، توسعه امکانات و زیرساخت های پشتیبانی و شناسایی ژئوسایت‌های بالقوه از مهم‌ترین عوامل مدیریت یکپارچه ساحلی ژئوتوریسم هستند. کورنکا[4] و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهش خود ساختار مدیریت پایدار ژئوپارک‌ها با روش‌های چند معیاره را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج مطالعه آنها گویای آن بود که شناسایی میراث زمین شناسی و محوطه‌های مناسب، حفاظت از میراث جغرافیایی، حفاظت از میراث زمین شناسی، آماده سازی ژئومیراث برای ارائه با توسعه پایدار، همکاری در ایجاد مواد آموزشی و تبلیغاتی برای حفظ ویژگی آموزشی مرتبط، ایجاد و اجرای اهداف آموزشی، فعالیت‌های مرتبط با گسترش آگاهی و افزایش نیاز به حفاظت از چشم‌انداز، حمایت از محصولات منطقه‌ای و ایجاد اشتغال از عوامل مهم در ساختار مدیریتی ژئوتوریسم هستند.

مبانی نظری پژوهش

ژئوتوریسم یکی از جدیدترین مفاهیم در حوزه گردشگری است و در درجه اول بر ارتقای ویژگی‌های زمین‌شناسی و ژئومورفولوژیکی در مناظر به عنوان جاذبه‌های گردشگری تمرکز دارد (Ólafsdóttir, 2019: 48). ژئوتوریسم شاخه‌ای نسبتاً جدید از توریسم با محوریت ارزیابی، رفتارشناسی و مدیریت لندفرم‌ها به‌عنوان مقاصد گردشگری در نواحی شهری و روستایی است (ایمانی، ۱۴۰۱: ۱۶۷). در دهه ۱۹۹۰، مفهوم ژئوتوریسم به عنوان گردشگری "زمین شناسی" ظاهر شد تا "جغرافیایی". در سالهای اول قرن بیست و یکم، انجمن نشنال جئوگرافیک برای اولین بار ژئوتوریسم را به عنوان گردشگری جغرافیایی گزارش کرد (Stueve et al, 2020: 1). ژئوتوریسم را می‌توان شاخه‌ای از گردشگری مبتنی بر موقعیت جغرافیایی و ماهیت زمین شناسی دانست که «احساس مکان» را به منطقه نسبت می‌دهد (Ruban, 2015: 4). یا ژئوتوریسم شاخه‌ای از دانش توریسم با محوریت رفتارشناسی سیستم‌های سطحی زمین است که کوشش دارد ارزش‌های گردشگری و حفاظتی فرم‌ها و فرایندهای مسلط در یک مکان راشناسایی کند (رحیمی‌هرآبادی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۸). در تعریف دیگر ژئوتوریسم یک مدل گردشگری پایدار با مناطق طبیعی و محیط‌های فرهنگی است که با تمرکز بر جنبه‌های زمین‌شناسی و مولفه‌های چشم‌انداز طبیعی به‌عنوان مبنای گردشگری، منافع اقتصادی را برای جامعه فراهم می‌کند (Herrera-Franco et al, 2020: 44). ژئوتوریسم محیط را درک، ترویج و قدردانی می‌کند. اهمیت پدیده‌های زمین شناسی و اقلیمی را نیز به عنوان عوامل تعیین کننده در محیط زیستی می‌شناسد (Ernawati et al, 2018: 295). به این ترتیب، طبق گفته پاسکووا (۲۰۰۹)، ژئوتوریسم «گردشگری پایدار با تمرکز اولیه بر تجربه ویژگی‌های زمین‌شناسی زمین به‌گونه‌ای است که درک، قدردانی و حفاظت از محیط‌زیست و فرهنگ محلی را تقویت می‌کند و از نظر محلی سودمند است» (Pásková, 2009: 12). هرچند ژئوتوریسم بر منابع طبیعی تمرکز دارد ولی به گردشگران اجازه می‌دهد تا درک بهتری از زمین با تمام دارایی‌های تنوع زیستی، ارزش‌های باستان شناسی و فرهنگی، غذا و غیره داشته باشند. در واقع ژئوتوریسم با این دارایی‌های مرتبط است.

ژئوسایت نیز مکانی است که در آن یک یا چند عنصر جغرافیایی به خوبی تعریف شده از تنوع جغرافیایی وجود دارد و دارای ارزش گردشگری، فرهنگی یا علمی منحصر به فردی است (Brilha, 2016: 120). به گفته پروسر و همکاران (۲۰۱۸)، ژئوسایت‌ها، سایت-هایی با ارزش علمی بالا هستند که از طریق فهرست، ارزیابی و فرآیند انتخاب به صورت کمی و کیفی ارزیابی می شوند تا یک برنامه مدیریتی و پیشگیری از تهدید تهیه شود (Prosser et al, 2018: 193). ژئوسایت به عناصر آسیب‌پذیر علوم زمین اشاره دارد که در

---

[1]- Carrión-Mero
[2]- Mastika
[3]- Sulistyadi
[4]- Kornecká

معرض تخریب طبیعی یا اقدامات مخرب انسانی قرار دارند و می‌توانند- یا باید- در محل محافظت شوند (Sulistyadi et al, 2024: 1272). ژئوسایت‌ها به عنوان یک محصول گردشگری پایدار با ارزش‌ها و کارکردهای خود، پاسخی برای به حداقل رساندن اثرات منفی گردشگری هستند (Harsono et al, 2024: 7964). همچنین ژئوسایت‌ها مکان‌هایی با علاقه زمین شناسی و ژئومورفولوژی هستند که بخشی از میراث زمین شناسی هستند و حفاظت از آن را ترویج می‌کنند (Turner, 2013: 251). لازم به توضیح است که ژئوسایت‌ها زیربنای توسعه ژئوتوریسم هستند و نکته مهم در زمینه ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها مدیریت آنها است.

مدیریت ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها مبتنی بر حفاظت از میراث جغرافیایی از طریق اقدامات پایدار و مدیریت مناسب آنها است (Ólafsdóttir, 2019: 48). بر اساس تعاریف مدیریت محلی ژئوتوریسم بر توسعه مقصد با در نظر گرفتن نیازهای همه ذینفعان تمرکز دارد و وظیفه اصلی ارتقای همکاری بین همه ذینفعان محلی است (Fyall & Garrod, 2020: 166). محققانی چون هررا-فرانکو، کاریون-مرو، آلوارادو، مورانته-کاربالو، مالدونادو، کالدویلا و برزوئتا[1] (۲۰۲۰) معتقدند که اگر ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها فاقد مدیریت، کنترل و پیش بینی کافی باشد، خود می‌تواند تهدیدی برای طبیعت و منابع طبیعی و ژئوتوریسم باشد (Herrera-Franco et al, 2020: 44). بر اساس ادبیات تحقیق، مدیریت محلی از مهم‌ترین گونه‌های مدیریت ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها است. به طوری که مدیریت محلی در فصل ۱۷ دستور کار ۲۱ سازمان ملل بیان شده است. در این دستور کار بر اهمیت مدیریت محیط زیست و منابع طبیعی به عنوان یک عنصر حیاتی از سیستم جهانی حیات و زیربنای توسعه گردشگری طبیعی تأکید دارد (Dowling & Newsome, 2006: 25). در این دستور کار مدیریت ژئوتوریسم شامل طراحی فضایی مناطق ژئوتوریسمی برای تسهیل مدیریت یکپارچه مناطق طبیعی است. به گونه‌ای که بهره‌برداری از منابع طبیعی در خطر انقراض مدیریت شوند و حفاظت از مناطق ژئوتوریستی با اهداف توسعه پایدار همسو باشند (Sulistyadi et al, 2024: 1272). این نوع مدیریت برای تضمین پایداری منابع طبیعی با هدف حفظ آنها برای نسل‌های آینده بسیار مهم است.

مدیریت ژئوتوریسم به عنوان یک سیستم یکپارچه شامل جنبه‌های حفاظتی، استفاده از میراث زمین شناسی به شیوه‌ای پایدار، ارتقای رفاه اقتصادی مردم آنجا، حفظ انواع میراث جغرافیایی، دسترسی، آسیب‌پذیری، نیاز به تفسیر، و علایق علمی، آموزشی و توریستی و همچنین زیبایی شناسی است (Ruban et al, 2022: 2318). مدیریت محلی ژئوتوریسم بر سه محور تمرکز می‌کند: (۱) جنبه‌های زمین شناسی، (۲) جنبه‌های زیست محیطی و جغرافیایی و (۳) جنبه‌های فرهنگی. دستیابی به این سه رکن از طریق یک برنامه‌های حیاتی (الف) حفاظت از طبیعت و فرهنگ، (ب) آموزش، (ج) توانمندسازی جامعه و (د) گردشگری محقق می‌شود. در شکل (۱) سیستم مدیریت محلی به همراه محورها، ارکان و برنامه‌های حیاتی که در نهایت مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها را شکل می‌دهد ارائه شده است.

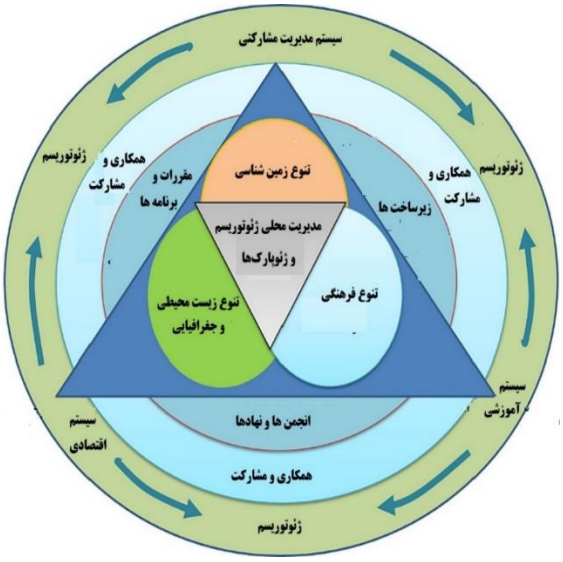

شکل ۱- سیستم مدیریت محلی مدیریت محلی ژئوتوریسم

1- Herrera-Franco, Carrión-Mero, Alvarado, Morante-Carballo, Maldonado, Caldevilla & Berrezueta

رویکردهای مختلفی در زمینه مدیریت محلی ژئوتوریسم مطرح شده است. در این پژوهش با توجه به هدف تحقیق چهار رویکرد مهم (حکمرانی مشارکتی، رهبری تسهیل‌گر، همکاری نهادی/ سازمانی و گردشگری پایدار) ارائه شد.

رویکرد حکمرانی مشارکتی و مدیریت محلی ژئوتوریسم

حکمرانی مشارکتی از رویکردهای مهم مرتبط با مدیریت محلی ژئوتوریسم است. حکمرانی مشارکتی رویکردی برای مدیریت «چیزی» است که همه ذینفعان را به طور مستقیم و غیرمستقیم درگیر می‌کند (Mastika et al, 2023: 149). حکمرانی مشارکتی جهت‌گیری محلی و جمعی دارد و در فرآیند تصمیم‌گیری جمعی به منظور دستیابی به اهداف مشترک به بحث و بررسی پدیده‌ها تاکید دارد (Astuti et al, 2020: 15). چرا که با تاکید بر حکمرانی مشارکتی بسیاری از چالش‌ها و معضلات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه با مشارکت همه ذینفعان کاهش می‌یابد (میرباقری و رفیعی، ۱۴۰۳: ۲۰). در این رویکرد ذینفعان گروهی از افراد یا افرادی هستند که بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند و تحت تأثیر دستیابی به اهداف معین سازمان قرار می‌گیرند (Azheri, 2011: 25). در این رویکرد مدیریت منابع طبیعی جامع‌نگرانه و کل‌نگر است (پایسته و کلاهی، ۱۳۹۷: ۱). این رویکرد بر اساس اصول خود مشارکتی بوده و مستلزم شیوه‌های ارتباطی بین همه ذینفعان است و ارتباطی که بین اعضاء رخ می‌دهد کیفیت همکاری و مدیریت را بهبود می‌بخشد (Koschmann et al, 2012: 335). در مدل حکمرانی مشارکتی مدیریت ژئوتوریسم بسته‌ای پیشنهاد شده تا جوامع محلی را برای مشارکت در نگهداری و حفظ دارایی‌های طبیعی و زمین شناسی جذب کند (Hermawan & Brahmanto, 2018: 145). در مدیریت ژئوتوریسم هشت اصل اصلی در کاربرد حکومت مشارکتی وجود دارد: (۱) شهروندان باید در تولید کالاهای گردشگری مشارکت داشته باشند. (۲) جامعه محلی باید بتواند منابع و دارایی‌های طبیعی و فرهنگی را برای حل مشکلات کل جامعه بسیج کند. (۳) متخصصان باید برای توانمندسازی اعضای جامعه و حفاظت از جاذبه‌ها مشارکت داشته باشند. (۴) سیاست‌گذاری در برنامه‌ریزی گردشگری باید با مشورت همه ذینفعان محلی انجام شود. (۵) خط مشی باید شامل یک مشارکت مشترک مداوم همه جامعه محلی باشد. (۶) سیاست باید استراتژیک باشد. (۷) سیاست‌ها باید نهادها را برای توانمندسازی جامعه و حل مشکلات تغییر دهند. و (۸) سیاست ها باید حاوی مسئولیت پذیری همه افراد جامعه باشند (Seigler, 2011: 145). بر اساس حکمرانی مشارکتی مدیریت ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها نیازمند مشارکت جوامع محلی برای ایفای نقش اساسی در مدیریت و حفاظت از میراث طبیعی است. در واقع حکمرانی مشارکتی رویکردی برای مشارکت جامعه در حفاظت از منابع ژئوتوریستی، آموزش محلی برای استفاده از میراث زمین شناسی به شیوه‌ای پایدار و توانمندسازی اقتصادی جوامع محلی به عنوان محرک توسعه ژئوتوریسم است (Briggs et al, 2023: 351). حکمرانی مشارکتی محلی با تاکید بر مشارکت محلی سبب تسریع و تقویت توانمندی اقتصادی جوامع روستایی و زنان در برنامه‌های ژئوپارک و ژئومحصولات می‌شود، به طور فزاینده‌ای فرصت‌هایی را برای توسعه ژئوپارک‌ها با اصل مشارکتی و هم‌افزایی، سازماندهی و مدیریت فراهم می‌کند (Mastika et al, 2023: 149). حکمرانی مشارکتی با افزایش آگاهی جوامع محلی و استفاده از سرمایه فکری و بهره‌وری عملیاتی سبب افزایش مشارکت، توسعه آموزش و تلاش‌های خلاق برای ایجاد مدلی پویا از مدیریت گردشگری می‌گردد. بنابراین حکمرانی مشارکتی فرصت‌هایی را برای همکاری بین جوامع محلی، مدیران محلی و مدیران ژئوپارک برای توسعه جاذبه‌های ژئوتوریسم مبتنی بر طبیعت و فرهنگ، پشتیبانی از زیرساخت‌های توسعه پایدار در اطراف جاذبه‌های ژئوتوریسمی فراهم می‌کند.

رهبری تسهیل‌گر و مدیریت ژئوتوریسم

رهبری تسهیل‌گر دومین رویکردهای مهم مرتبط با مدیریت محلی ژئوتوریسم است. در فرهنگ لغت تسهیل‌گری به معنای ساده سازی یا کمتر کردن مشکلات با کمک حرکت به سمت جلو است. فرد تسهیل‌گر فرآیند ساده‌سازی و کم کردن مشکلات را انجام می‌دهد (بهادری و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۳). اجرای مدیریت مشارکتی در مدیریت ژئوتوریسم در تحقق ایجاد محصولات با ارزش گردشگری مستلزم توسعه یک مدل رهبری تسهیل کننده است که بتواند آرزوها و مشارکت چند جزئی را در خود جای دهد. رهبری تسهیل‌گر از سطح محلی آغاز و سپس به سطح بالاتر افزایش یافته و به سطح منطقه‌ای ختم می‌شود. یعنی فرایند در رهبری تسهیل‌گر پایین به بالا است (Mastika et al, 2023: 149). سبک رهبری تسهیل‌گر دارای ویژگی مشارکت حداکثری مسئولان محلی در شکل دادن به چشم‌انداز و ماموریت و ایجاد یک تیم منسجم است. رهبری تسهیل‌کننده شامل (۱) کفایت جنبه‌های مدیریتی در فرآیند همکاری است. (۲) ظرفیت برای اجرای اعتبار فنی. (۳) اطمینان از اینکه همکاری برای همه بازیگران به طور قابل اعتماد و متقاعدکننده اجرا می‌شود (Dzordzormenyoh, 2022: 231). در بخش گردشگری تجلی کاربرد رهبری تسهیل گر در اجرای بحث و بررسی طرح توسعه آن است که در آن اهالی با یکدیگر ملاقات می‌کنند، آموزش در مورد رفع نیازها را می‌بینند، در مورد مسائل گردشگری که با آن روبرو

هستند گفتگو و مشارکت می‌کنند. در مورد اولویت‌های کوتاه مدت توسعه گردشگری تصمیم می‌گیرند (Dewi & Ginting, 2022: 29). از نظر آگوستینگ و همکاران (۲۰۲۰) رهبری تسهیل‌گر از طریق اعتماد سازی به برنامه‌های دولت، بسیج محلی و همکاری و جذب مردم محلی مکمل مفهوم عناصر گردشگری پایدار محلی، یعنی تمایل جوامع محلی برای تبدیل منطقه خود به گردشگری مبتنی بر جامعه محلی پایدار است (Agustang et al, 2020: 2066). بنابراین می‌توان گفت که بر اساس این رویکرد، رهبری تسهیل‌گر ا تأثیر مثبتی بر نتیجه محصول خلاقانه و بقای کسب و کار ژئوتوریستی دارد. اجرای رهبری تسهیل‌گر ژئوتوریسم نه تنها در تصمیم‌گیری از پایین به بالا منعکس می‌شود، بلکه از طریق شکل توجه و حضور میدانی مردم محلی در تسهیل و حمایت از آغاز گردشگری، مهارت آموزی، راه‌اندازی کسب و کار گردشگری و تقویت نهادها در مناطق محلی منعکس می‌شود. این امر به افزایش قابلیت‌های منابع انسانی محلی، توسعه و مدیریت ژئوپارک‌ها و سایت‌های گردشگری منجر خواهد شد. همچنین رهبری تسهیل‌گر بارفع نیازها و اطلاعات جامعه محلی منجر به مدیریت خلاقانه ژئوتوریستی می‌شود.

رویکرد همکاری نهادی/ سازمانی و مدیریت ژئوتوریسم

همکاری نهادی از دیگر رویکردهای مرتبط با مدیریت محلی ژئوتوریسم است. در این رویکرد همکاری میان سازمانی، فرایندی است که در آن بازیگران مستقل از طریق مذاکرات رسمی و غیررسمی تعامل کرده و به صورت مشترک قواعد و ساختارهای حاکم بر روابط خود و راه‌های تصمیم‌گیری و اجرای موضوعات مشترک را وضع می‌کنند (هاشمی و عربیون، ۱۴۰۰: ۹۵). در رویکرد همکاری نهادی و سازمانی همکاری سه بازیگر مردم محلی، بخش خصوصی و دولت با یکدیگر رکن اصلی این رویکرد هستند (Cai & Amaral, 2021: 218). در این رویکرد ایجاد هماهنگی کامل بین سازمان‌ها و نهادهای مختلف، بازیگران و تمام ذی‌نفعان از فرایند برنامه‌ریزی، مراحل شروع، اخذ مجوز تا ارائه خدمات و بازاریابی و به خصوص مدیریت بهینه را در بر می‌گیرد و تا دستیابی به توسعه پایدار ادامه خواهد داشت (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۳۳). در مدیریت ژئوتوریسم نیز این رویکرد بر همکاری تمام ذیفعان و مدیران تاکید دارد. همکاری سه مؤلفه مردم محلی، بخش خصوصی و دولت توسط اتزکوویتز (۲۰۱۲) به عنوان رویکردی برای ایجاد همکاری هم‌افزایی و مدیریت ژئوتوریسم است و بخش محلی در مرکز این مدیریت این سه رکن قرار دارد (Etzkowitz, 2012: 767). در عرصه سیاست‌گذاری رویکرد نهادی، بر اصلاح و بهبود رویه‌ها و ترتیبات نهادی محلّی تاکید می‌شود (غفاری‌گیلانده و همکاران، ۱۴۰۳: ۷۷۸۴). در رویکرد نهادی، مدیریت با توجه به اشتراک‌گذاری عملکرد، مهارت‌ها و قابلیت‌ها محقق می‌شود و ضمن مدیریت خلاقانه منابع موجود ژئوتوریستی، استراتژی‌های توسعه آن را با همکاری سه نهاد ارائه می‌دهد و زمینه توسعه ژئوتوریسم را فراهم می‌کند (Hamsani & Khairiyansyah, 2018: 79). بنابراین در رویکرد همکاری نهادی و سازمانی مدیریت ژئوتوریسم برای بسیج منابع محلی بر همکاری بازیگران و ذینفعان محلی تاکید دارد و از طریق همکاری و هم افزایی آنها مدیریت محلی سایت‌ها، ژئوپارک‌ها و ژئوتوریسم محقق می‌گردد.

گردشگری پایدار و مدیریت ژئوپارک و ژئوتوریسم

رویکرد سومی که مرتبط با پژوهش حاضر است، رویکرد گردشگری پایدار می‌باشد. گردشگری پایدار به عنوان یک راهبرد مدیریتی برای مقصدها اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است (ضیایی و عباسی، ۱۳۹۷: ۸). بر اساس ادبیات گردشگری، گردشگری پایدار رویکردی مثبت در جهت کاهش تنش‌ها و برخوردهای ناشی از تعاملات پیچیده میان صنعت گردشگری، گردشگران، محیط و جامعه میزبان گردشگران تعریف شده است (Oriade and Robinson, 2017: 154). طبق این رویکرد، گردشگری زمانی پایدار است که تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فعلی و آینده را در نظر بگیرد و نیازهای بازدیدکنندگان، صنعت، محیط زیست و جوامع میزبان را برطرف کند (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۴۸). رویکرد گردشگری پایدارکه با توسعه پایدار بسیار مرتبط است شامل دو عنصر اصلی است. اول، توسعه با جهت‌گیری پتانسیل موجود برای بهتر و پایدار بودن توسعه هم برای نسل کنونی و هم برای نسل آینده. دوم، معنای تاب‌آوری و پایداری را نشان می‌دهد (Duran et al, 2015: 809). در رویکرد گردشگری پایدار نیز مشارکت محلی اصلی و رکن اصلی در نظر گرفته شده است. چرا که حفاظت و مدیریت ژئوپارک و ژئوتوریسم نیازمند مشارکت جوامع محلی برای ایفای نقش مدیریتی در حفاظت از میراث طبیعی است (Mastika et al, 2023: 149). مدیریت ژئوتوریسم در این رویکرد بر اساس مشارکت جامعه محلی در حفاظت از منابع محلی و طبیعی، آموزش و توانمندسازی اقتصادی جوامع محلی محقق می‌گردد (Briggs et al, 2023: 351). در این رویکرد مدیریت مشارکتی ژئوپارک فرصت‌هایی را برای همکاری بین جوامع محلی و مدیران ژئوپارک برای توسعه جاذبه‌های ژئوتوریسم مبتنی بر طبیعت و فرهنگ، پشتیبانی از زیرساخت‌های توسعه پایدار در اطراف جاذبه‌های ژئوتوریسمی فراهم می‌کند (Awad et al, 2022:

(2464. از سویی دیگر وجود ژئوپارک به عنوان یک میراث زمین شناسی و ثروت اکولوژیکی، فضایی را برای مشارکت جوامع محلی در مدیریت ژئوتوریسم فراهم می‌کند تا از این ثروت زمین شناسی و زیست محیطی حفظ طبیعت و توسعه پایدار گردشگری برای نسل آینده محافظت شود. بنابراین بر اساس این رویکرد مشارکت محلی از طریق کاهش تأثیرات منفی بر محیط زیست، حفظ و توسعه فرهنگ جوامع محلی به مدیریت محلی ژئوپارک‌ها کمک و در عین حال به توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی کمک می‌کند.

پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها

در توسعه ژئوپارک و ژئوتوریسم هرچند مدیریت محلی تا حد زیادی وابسته مشارکت همه ذینفعان و بازیگران است، ولی پیشران‌ها و عوامل مختلفی وجود دارد که مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها را با خلاقیت به سمت توسعه سوق می‌دهد. شناسایی این پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم به عنوان ابزاری حیاتی برای مدیریت ژئوتوریسم، حفاظت از محیط زیست و راه‌حل‌های جایگزین برای غلبه آسیب‌پذیری گردشگری، ایجاد روابط بهتر بین بازیگران محلی، کاهش آسیب به طبیعت، ایجاد کسب و کار محلی و توسعه پایدار گردشگری است. لازم به توضیح است که پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها از نظر محققان به صورت‌های مختلف ارائه و پیشنهاد شده‌اند. به عنوان نمونه کورنکا[1] و همکاران (۲۰۲۴) بهبود رفاه اقتصادی جوامع محلی را به شیوه‌ای پایدار و تلاش برای ارتقای کیفیت منابع انسانی را کلید موفقیت توسعه ژئوپارک و مدیریت ژئوتوریسم معرفی کرده که همبستگی و روابط متقابلی با طبیعت پایدار و جامعه مرفه دارد. گورینی[2] و همکاران (۲۰۲۴) سیستم حکومت محلی را عامل مهم در مدیریت خلاق ژئوتوریسم معرفی کردند. چرا که حکومت محلی یک استراتژی برای مدیریت دارایی‌های منطقه‌ای و حفظ و توسعه پتانسیل‌های محلی است. نقش مدیریت محلی در توسعه روستاهای گردشگری قابل توجه است. ژوو[3] و همکاران (۲۰۲۴) آموزش در توسعه چه آموزش رسمی و چه غیررسمی را به عنوان نقش کلیدی در مدیریت محلی و خلاقانه ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها معرفی کردند. آنها معتقد بودند که سیستم آموزشی در درونی‌سازی درک عمومی از حفظ طبیعت و فرهنگ اهمیت زیاد دارد که می‌تواند بازخوردی برای رفاه جامعه برای توسعه خلاقیت و نوآوری آن فراهم کند. ماناندر[4] و همکاران (۲۰۲۴) وجود یک سیستم صنعتی کوچک محلی در توسعه دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسم برای ایجاد محصولات نوآورانه محلی حیاتی است. این سیستم صنعتی محلی می‌تواند راه‌حل‌هایی را برای تولید محتصولات خلاقانه و تحقق و حفظ مزیت رقابتی پایدار محصولات ژئوتوریستی ارائه کند. ماسستیکا[5] و همکاران (۲۰۲۳) ایجاد شبکه‌های زیرساختی، تهیه پیش‌نویس مقررات گردشگری، و تقویت تعهد و اعتماد متقابل در جامعه، توسعه مدیریت یکپارچه از طریق همکاری بین مؤلفه‌های جامعه محلی، مدیریت مناطق و پتانسیل‌های محلی را از پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها معرفی کردند. رئیس بخش گردشگری و اقتصاد خلاق اداره فرهنگ و گردشگری ورزشی جوانان اندونزی[6] (۲۰۲۲) بیان می‌کندکه «آموزش در مدیریت ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها، چه آموزش رسمی و چه غیررسمی، نقش کلیدی ایفا می‌کند. کارکرد سیستم آموزش در درونی‌سازی درک عمومی از حفظ طبیعت و فرهنگ ضروری است و می‌تواند بازخوردی برای رفاه جامعه برای توسعه خلاقیت و نوآوری آن فراهم می‌کند». بر اساس این نظر آموزش باعث ایجاد دانش در تولید محصولات نوآورانه با ارزش ژئوتوریستی و ایجاد محصولات ناملموس در ارائه خدمات به گردشگران می‌شود. از طریق سیستم آموزشی همکاری محلی برای دستیابی به اهداف توسعه منطقه‌ای و تغییرات اجتماعی در جامعه محقق می‌شود. همچنین آموزش مستقیم به گروه‌های محلی اجتماعی، سبب درک مزایای ژئوپارک‌ها است تا انگیزه آن‌ها برای ارائه پشتیبانی از طریق مهارت‌ها و شایستگی‌هایشان شود. هررا–فرانکو[7]و همکاران (۲۰۲۱) پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها را با ویژگی‌های زمین شناسی، عوامل بین‌المللی، توسعه پایدار و تخصیص منابع طبیعی مرتبط دانسته و آموزش در علوم زمین شناسی، تنوع زیستی، معادن زمین شناسی، آثار تاریخی، گردشگری، حفاظت، توسعه فنی و تحقیق در هر سطح آموزشی را از پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها معرفی کردند. آستوتی[8] و همکاران (۲۰۲۰) حکمرانی مشارکتی را راهی برای مدیریت محلی ژئوتوریسم کردند که از طریق فرآیند تصمیم‌گیری جمعی محقق می‌شود. رهبری تسهیل‌گر از طریق هم افزایی کمی و کیفی بین سیاست گذاری و رهبران دولتی و محلی، توسعه حکمرانی با هدف درگیر ذینفعان در فرآیند تصمیم‌گیری و عملیات جمعی و ارتقای کیفیت منابع

[1]- Kornecká
[2]- Guerini
[3]- Gou
[4]- Munandar
[5]- Mastika
[6]- Chief of Tourism and Creative Economic Division of the Department of Youth Culture and Sports Tourism of Indonesia
[7]- Herrera-Franco
[8]- Astuti

انسانی محلی به عنوان کلید موفقیت توسعه ژئوپارک از دیگر پیشران‌های خلاق در مدیریت ژئوتوریسم است که لازم است مورد توجه قرار گیرد. از نظر زگلوبیکی زگلوبیکی[1] و همکاران (۲۰۲۰) سیستم صنعتی محلی از دیگر پیشرن‌های مهم در مدیریت محلی ژئوتوریسم است. چرا که وجود یک زیر سیستم صنعتی کوچک در توسعه دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسم و ایجاد محصولات نوآورانه حیاتی است. سیستم صنعتی محلی می‌تواند راه‌حل‌هایی را برای تحقق و حفظ مزیت رقابتی پایدار ژئوسایت‌ها ارائه و به صنایع کوچک گردشگری روستایی قدرت می‌بخشد. لذا توانمندسازی اقتصادی و صنعتی فرآیند دادن یا انتقال بخشی از قدرت اقتصادی یا توانایی به جامعه است تا افراد مرتبط با توسعه ژئوتوریسم توانمندتر شوند. توانمندسازی افراد نیز تحریک، تشویق یا ترغیب افراد به داشتن دانش برای مدیریت ژئوتوریسم منطقه را محقق می‌کند. بنابراین توسعه صنایع روستایی و محلی و کسب و کارهای گردشگری جامعه جزئ جدایی ناپذیر از سیستم مدیریت ژئوتوریسم است. در این پژوهش نیز بر اساس ادبیات تحقیق پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها که با استان لرستان نزدیکی بیشتری داشته‌اند انتخاب و بعد از بومی سازی و اصلاح اقدام به شاخص سازی و طراحی پیشران‌های آینده نگر مدیریت ژئوتوریسم گردید.

منطقه مورد مطالعه

استان لرستان به عنوان منطقه مورد مطالعه پژوهش، در غرب کشور واقع شده است. لرستان ۲۸۳۰۸ کیلومتر مربع مساحت دارد، از شمال با استان‌های همدان و مرکزی، از شرق با اصفهان، از جنوب با خوزستان، از غرب با کرمانشاه و ایلام و از طریق باریکه‌ای در سمت جنوب‌شرقی مرز بسیار کوتاهی با چهارمحال و بختیاری دارد. بر اساس آخرین تقسیمات کشوری، لرستان دارای ۱۱ شهرستان، ۳۱ بخش، ۲۷ شهر، ۸۷ دهستان . ۳۰۳۷ روستای دارای سکنه می‌باشد (شکل ۲). براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در آبان ماه ۱۳۹۵ جمعیت استان لرستان برابر با ۱۷۶۰۶۴۹ نفر و ۵۰۹۰۲۵ خانوار (۵۰/۷ درصد مرد و ۴۹/۳ درصد زن) بوده که حدود ۶۶ درصد در نقاط شهری و ۳۴ درصد در نقاط روستایی ساکن بوده‌اند. استان لرستان به لحاظ اقلیم و هواشناسی یک استان چهارفصل است و دارای آب و هوای متنوعی است. این تنوع از شمال به جنوب و از شرق به غرب کاملاً محسوس است. زمستان هنگامی که در شمال لرستان برف و کولاک ادامه دارد قسمت‌های جنوبی آن دارای هوایی مطبوع و بارانی است. استان لرستان سرزمینی کوهستانی است و به سبب داشتن کوهستان‌های پهناور و مراتع بسیار، مکان مناسبی برای توسعه ژئوتوریسم و گردشگری محسوب می‌شود. در حال حاضر بالغ بر ۵۰ آبشار بزرگ و کوچک در پهنه استان لرستان وجود دارد که بخش عمده‌ای از این آبشارها در مسیر رودخانه‌ها و یا چشمه‌های پرآب این استان قرار گرفته‌اند. ولی آنچه که لرستان را در بین استان‌های کشور به عنوان پایتخت ژئوتوریسم کشور معرفی کرده دارا بودن ژئوپارک‌های متعددی است که بسیاری از این آثار طبیعی و بکر مانند دره شیرز در کوهدشت، تالاب‌ها و گرند کانیون پلدختر، آبشار نوژیان و شویی در خرم‌آباد، دریاچه گهر درورد، کهمان در الشتر، آبشار بیشه و غیره به ثبت جهانی رسیده‌اند. در شکل (۲) نقشه منطقه مورد مطالعه و برخی جاذبه‌های ژئوتوریستی استان لرستان آورده شده است.

[1]- Zgłobicki

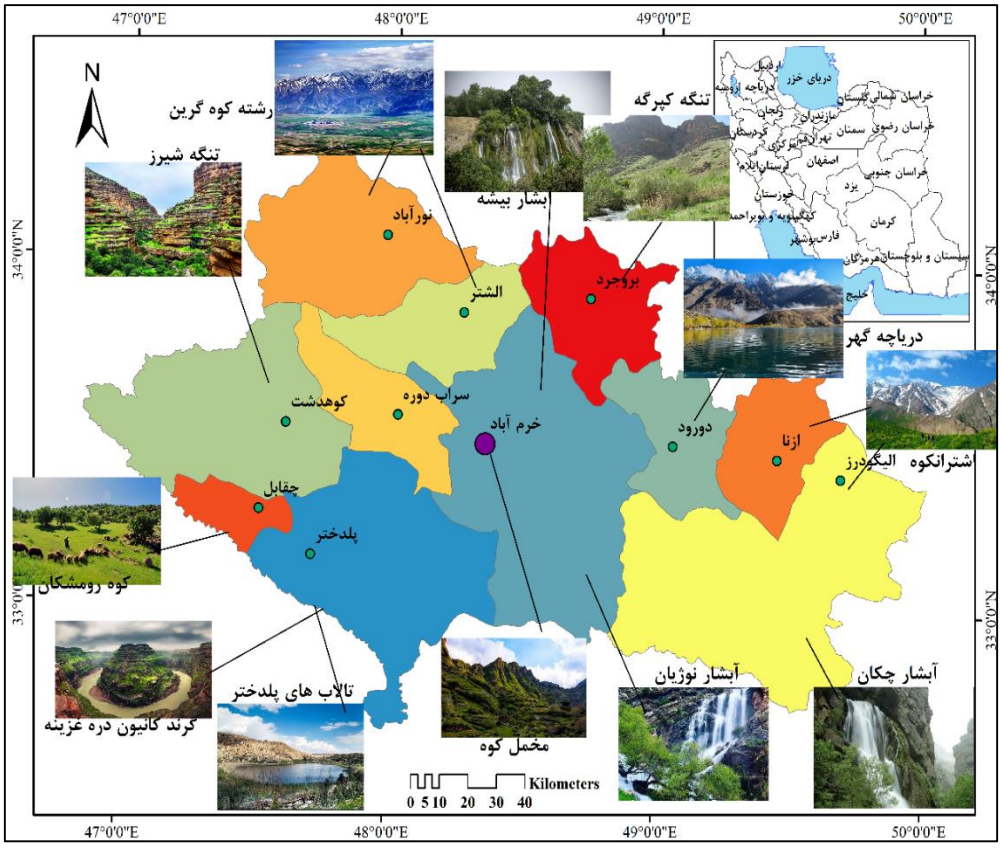

شکل ۲- نقشه منطقه مورد مطالعه و جاذبه‌های ژئوتوریستی استان لرستان، تهیه و ترسیم: نگارنده، ۱۴۰۳

بر اساس مطالعات انجام شده توسط سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات‌معدنی کشور (۱۳۹۴)، ۲۰ پتانسیل ثبت ژئوسایت (جدول ۱) جهت طرح در کارگروه ثبت آثار طبیعی-ملی به سازمان میراث فرهنگی، صنایع‌دستی و گردشگری معرفی می‌شود. فهرست ۲۰ ژئوسایت اولویت‌دار استان لرستان شامل موج‌نشان (ریپل‌مارک)، چین‌خوردگی ایستگاه کشور، غارماهی کور، دریاچه گهر، زمین‌لغزش سیمره، تالاب‌های پلدختر، ساختمان‌های سه‌گوش، هسته تاقدیس سلطان، ناودیس معمولان، لایه‌های رنگین، پلانچ خاوری تاقدیس امیران، آبشار افرینه، آبشار آب‌سفید، رادیولاریت، چشمه آب‌گرم، رادیولاریت، ناو معلق، دره شیرز، ساختمان فراجسته و آبشار بیشه هستند. این ژئوسایت‌ها منطقه‌ای است که شامل ۲۰ ژئوسایت هستند که در دامنه‌های رشته کوه زاگرس گسترده شده‌اند. در کنار این ژئوسایت‌ها تاریخ لرستان و کشف اولین انسان هوشمند در این استان چه از نظر تاریخی و چه از نظر فرهنگی لازم است مدیریت شوند تا از طریق مدیریت آنها زمینه توسعه استان لرستان فراهم گردد.

جدول ۱- ژئوسایت‌های اولویت‌دار استان لرستان

منطقه/شهرستان	ژئوسایت
شهرستان پلدختر	• موج‌نشان(ریپل‌مارک) • گرندکانیون دره غزینه • تالاب‌های پلدختر • زمین‌لغزش سیمره • هسته تاقدیس سلطان • ناودیس معمولان • پلانچ خاوری تاقدیس امیران • آبشار افرینه
شهرستان خرم‌آباد	• چین‌خوردگی ایستگاه کشور • غارماهی کور • ساختمان‌های سه‌گوش

	• لایه‌های رنگین
شهرستان درورد	• دریاچه گهر • آبشار بیشه
شهرستان الیگودرز	• آبشار آب‌سفید
شهرستان الشتر	• رادیولاریت الشتر
شهرستان دلفان	• چشمه آب‌گرم
شهرستان کوهدشت	• ناو معلق • دره شیرز

منبع: سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات‌معدنی کشور، ۱۳۹۴

روش تحقیق

تحقیق حاضر بر اساس هدف از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد. از نظر روش انجام نیز جزئی از تحقیقات آمیخته (کمی و کیفی) است. با استفاده از رویکرد آینده پژوهشی، و با توجه به اهداف تحقیق (واکاوی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم) از پرسش‌نامه تاثیرات متقابل آینده‌پژوهی و مصاحبه ساختاریافته با کارشناسان مرتبط داده‌ها و اطلاعات لازم گردآوری شد. برای انجام این امر، ابتدا از روش تحلیل محتوا و ادبیات پژوهش پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم شناسایی و برخی پیشران‌های که با منطقه مورد مطالعه سازگاری بیشتری داشتند استفاده شد و بدین صورت و پیشران‌های موثر بر در بلندمدت در قالب پرسش‌نامه مورد استفاده قرار گرفت. سپس بعد از طراحی و تکمیل پرسش‌نامه آینده پژوهی تاثیرات متقابل اقدام شد و داده‌ها و اطلاعات گردآوری شد از کارشناسان خبره گردآوری شد. در پژوهش حاضر جامعه آماری شامل کارشناسان/خبرگان مسائل گردشگری و ژئوتوریسم در استان لرستان بوده است. این کارشناسان شامل مدیران کمپ‌های بومی گردی، مدیران دولتی، اساتید دانشگاههای استان و محققان و پژوهشگران گردشگری و ژئوتوریسم در استان لرستان بوده است. با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی و به صوت هدفمند و با اشباع نظری ۳۰ کارشناس برای پاسخگویی به پرسش‌نامه و مصاحبه‌ها انتخاب شد. بعد از گردآوری اطلاعات مورد نظر جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات از مدل ساختاری و نرم‌افزار میک‌مک (MICMAC) استفاده شد. در این روش پیشران‌های کلیدی خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم با استفاده از اثرگذاری مستقیم و غیر مستقیم شناسایی شدند و نتایج با استفاده از این نرم‌افزار به صورت خروجی از تصاویر و جداول تحلیل و ارائه شد. روایی ابزار سنجش که آینده پژوهی و پرسش‌نامه اثرات متقابل بوده با استفاده از روایی صوری و با نظر ۵ کارشناس مورد تایید قرار گرفت. پایایی نیز با استفاده از سیستم پایداری نرم افزار مورد استفاده مورد بررسی و تایید گردید. برای این منظور ۳۰ پیشران خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم اولیه که با تحلیل محتوا و ادبیات پژوهش شناسایی شد در جدول (۲) آورده شد.

جدول ۲- پیشران‌های محلی اولیه مدیریت ژئوتوریسم

عامل	پیشران
آموزشی	برنامه‌های افزایش سطح آگاهی جوامع محلی به عنوان محرک حفاظت و توسعه ژئوتوریسم
	ایجاد موسساتی برای حفظ/جلوگیری از سوء استفاده از منابع زمین و مقاصد گردشگری
	توسعه امکانات آموزش رسمی برای مدیریت، توسعه و حفاظت از جاذبه‌ها و ژئوپارک‌ها
	آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها
	آموزش محلی برای استفاده از میراث زمین شناسی به شیوه‌ای پایدار
صنعتی/اقتصادی	شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری
	تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی
	تعیین اولویت‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت توسعه صنعت ژئوتوریسم
	ایجاد یک زیر سیستم صنعتی کوچک و توسعه صنایع محلی و کسب و کارهای گردشگری
	ایجاد تنوع در فعالیتهای اقتصادی و ارتقای رفاه اقتصاد محلی به عنوان محرک کاهش آسیب‌پذیری ژئوتوریسم
مدیریت ژئوپارک	مدیریت فرصت‌ها در ژئوپارک‌ها توسط ذینفعان محلی و ملی و یا جمعی
	مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه
	مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها توسط بخش خصوصی و دولتی
	مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌های محلی
	مدیریت امکانات رفاهی، منابع انسانی و دیجیتالی کردن ژئوپارک‌ها

رهبری تسهیل‌گر	هم افزایی کمی و کیفی بین سیاست گذاری و رهبران دولتی و محلی
	توسعه حکمرانی با هدف درگیر ذینفعان در فرآیند تصمیم‌گیری و عملیات جمعی
	ارتقای کیفیت منابع انسانی محلی به عنوان کلید موفقیت توسعه ژئوپارک
	شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران
	ترویج ارزش و تنوع فرهنگی و فوریت حفاظت از فرهنگ محلی
سازمانی و نهادی	تلاش سازمانی برای توانمندسازی مردم محلی از طریق توسعه ژئوتوریسم جامعه محور
	توجه به پتانسیل نهادی به عنوان فرصتی برای توسعه استراتژی های خلاقانه و تقویت شایستگی محلی
	ایجاد نهادهای و انجمن‌های گردشگری به عنوان محرک تشویق کسب و کارهای خلاق گردشگری
	تمرکز سازمانها و نهادها بر توسعه استراتژی‌های خلاقانه محلی و تشویق جوامع محلی
	تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی
فرآیند مشارکت ذینفعان	مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی
	مشارکت با ارائه دهندگان خدمات به منظور افزایش سطح ارائه ژئوتوریسم
	هماهنگی/مشارکت و هم افزایی بین صاحبان دانش بومی و فنی با عناصر محلی و سنتی
	مشارکت در درک و کاهش مخاطرات طبیعی جاذبه‌ها و ژئوپارک‌های طبیعی
	استفاده از مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال جامعه محلی در توسعه ژئوتوریسم

منبع: یافته‌های تحقیق بر اساس تحلیل محتوا و ادبیات پژوهش، ۱۴۰۳

یافته‌های پژوهش

بررسی خصوصیات فردی و حرفه‌ای کارشناسان که برای واکاوی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌های استان لرستان انتخاب شده نشان داد که ۶۳/۳ درصد مرد و ۳۶/۷ درصد زن بودند. از نظر تاهل ۷۳/۳ درصد متاهل و مابقی مجرد بوده‌اند. از نظر وضعیت تحصیلی ۴۳/۳ درصد مدرک دکترا، ۳۳/۴ درصد دانشجوی دکترا و ۲۳/۳ درصد فوق لیسانس بوده‌اند. از نظر وضعیت سنی ۴۶/۷ درصد بالای ۴۱ سال بوده‌اند، ۳۶/۷ درصد بین ۳۱ تا ۴۰ سال و مابقی زیر ۳۰ سال سن داشته‌اند. رشته‌های افراد پاسخگو بدین صورت بوده که ۴۳/۳ درصد دارای مدیریت گردشگری، ۲۳/۴ درصد رشته جغرافیای شهری/روستایی و مابقی دارای رشته اقتصاد و علوم اجتماعی بوده‌اند. سابقه کار/تحقیق مرتبط با گردشگری و ژئوتوریسم نشان داد که ۵۳/۳ درصد بین ۶ تا ۱۰ سال سابقه داشته‌اند، ۳۰ درصد زیر ۵ سال سابقه و مابقی بالای ۱۰ سال سابقه داشته‌اند. در جدول (۳) اطلاعات کامل آورده شده است.

جدول ۳- ویژگی‌های فردی و زمینه‌ای کارشناسان

	جنسیت		وضعیت تاهل		وضعیت تحصیلات		
	مرد	**زن**	**متاهل**	**مجرد**	**فوق‌لیسانس**	**دانشجو دکترا**	**دکترا**
تعداد	۱۹	۱۱	۲۲	۸	۷	۱۰	۱۳
درصد	۶۳/۳	۳۶/۷	۷۳/۳	۲۶/۷	۲۳/۳	۳۳/۴	۴۳/۳
سن (سال)							
	زیر ۳۰ سال			**۳۱ تا ۴۰ سال**			**۴۱ سال به بالا**
تعداد	۵			۱۱			۱۴
درصد	۱۶/۶			۳۶/۷			۴۶/۷
رشته تحصیلی							
	جغرافیای شهری/روستایی		**مدیریت گردشگری**			**اقتصاد و مدیریت**	**علوم‌اجتماعی**
تعداد	۷		۱۳			۶	۴
درصد	۲۳/۴		۴۳/۳			۲۰	۱۳/۳
سابقه کار/تحقیق مرتبط با گردشگری یا سابقه کسب و کار							
	زیر ۵ سال			**۶ تا ۱۰ سال**			**بالای ۱۰ سال**
تعداد	۹			۱۶			۵
درصد	۳۰			۵۳/۳			۱۶/۷
محل فعالیت/ شغل							
	هیئت علمی		**مدیریت سایت‌ها/کارشناس**			**شغل مرتبط با گردشگری**	

تعداد	۱۰	۱۲	۸
درصد	۳۳/۳	۴۰	۲۶/۷
۳۰ کارشناس مرتبط با مباحث گردشگری و ژئوتوریسم			

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

واکاوی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌های لرستان

در روش تحقیق گفته شد که برای واکاوی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌های لرستان با تحلیل محتوا پیشران‌ها شناسایی و بعد از طراحی پرسش‌نامه این عوامل مورد واکاوی قرار گرفت. با روش آینده پژوهی و نرم افزار MICMAC به میزان تاثیرگذاری یا تاثیرپذیری پیشران‌های خلاقانه شناسایی شده اقدام گردید. در جدول (۴) ابعاد ماتریس پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم ۳۰ * ۳۰ تنظیم شده است. درجه پرشدگی ماتریس مد نظر ۹۶/۶ درصد است که نشان می‌دهد پیشران‌های انتخاب شده تاثیر زیادی بر روی هم گذاشته‌اند. از مجموع ۸۷۰ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس متقابل هیچ رابطه‌ای با مقدار صفر وجود نداشته است که به این معنی است که عوامل بر همدیگر تاثیر نگذاشته یا از همدیگر تاثیر نپذیرفته‌اند. ۲۴۷ رابطه عددشان یک بوده است به این معنی که تاثیر کمی نسبت به هم داشته‌اند، ۳۴۸ رابطه عددشان دو بوده است به این معنی که رابطه تاثیرگذار نسبتا قوی داشته‌اند، ۲۷۵ رابطه عددشان سه بوده است بدین معنی که روابط عامل‌های کلیدی بسیار زیاد بوده است و از تاثیرگذاری و تاثیرپذیری زیادی برخوردار بوده‌اند. در نهایت هیچ رابطه‌ای با مقدار P وجود نداشته است که نشان دهنده روابط پتانسیلی و غیرمستقیم پیشران‌ها بوده است.

جدول ۳- تحلیل داده‌های ماتریس و تاثیرات متقاطع

اطلاعات ماتریس	مقدار(پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم)
ابعاد ماتریس	۳۰
تعداد تکرار	۲
تعداد صفر	۳۰
تعداد یک	۲۸۹
تعداد دو	۳۲۹
تعداد سه	۲۵۲
تعداد P	۰
جمع	۸۷۰
درجه پرشدگی	٪۹۶/۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

در رابطه با پایداری ماتریس نیز همان‌طور که در جدول (۴) مشاهده می‌کنید در چرخش اول ضریب تأثیرگذاری شاخص‌ها ۹۷٪ است ضریب وابستگی آن‌ها برابر با ۹۵٪ است؛ و در چرخش دوم ضریب تأثیر وابستگی برابر با ۱۰۰٪ شده است که نمایانگر پایداری ۱۰۰٪ شاخص‌های مربوط به ماتریس پیشران‌های خلاقانه مدیریت است.

جدول ۴- پایداری ماتریس (پیشران‌های خلاقانه مدیریت)

تعداد تکرار	تأثیر	وابستگی
۱	٪۹۷	٪۹۵
۲	٪۱۰۰	٪۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

بعد از تشکیل ماتریس و بررسی پایداری ماتریس، ماتریس متقاطع جمع اعداد سطرهای هر متغیر، میزان تاثیرگذاری و جمع ستونی هر متغیر نیز میزان تاثیرپذیری آن متغیر را از متغیرهای دیگر نشان داده شد.

الف/ تاثیرات مستقیم پیشران‌ها بر یکدیگر

بعد از ترسیم ماتریس اولیه، به بررسی تاثیرات مستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم پرداخته شده است. همانطور که در خروجی نقشه پراکندگی تاثیرات مستقیم شکل (۳) مشاهده می‌شود، ۳۰ پیشران خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان دیده

می‌شود. خروجی تاثیرات مستقیم نشان می‌دهد که از ۳۰ پیشران در نظر گرفته شده، بیشترین تعداد متغیرها مربوط به متغیرهای متغیرهای چندوجهی (۱۰ متغیر) و وابسته (۱۶ متغیر) می‌باشد.

با توجه شکل تاثیرات مستقیم، به ترتیب انوع متغیر و قرارگیری هر کدام از عامل‌ها در ناحیه‌ها به صورت زیر می‌باشد:

متغیرهای تاثیرگذار: این متغیرها (۳ متغیر) دارای تاثیرگذاری بالا و تاثیرپذیری پایین می‌باشند و در قسمت شمال غربی نقشه به چشم می‌خورند. این متغیرها عبارت‌اند از: مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها و شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران.

متغیرهای تاثیرپذیر (وابسته): این متغیرها دارای تاثیرپذیری بالا و تاثیرگذاری پایین می‌باشند و در قسمت جنوب شرقی نقشه قرار دارند. این متغیرها شامل ۱۶ متغیر هستند که در قسمت جنوب شرقی شکل (۵) قرار گرفته‌اند.

متغیرهای مستقل (گسسته): این متغیرها دارای تاثیرگذاری و تاثیرپذیری پایینی هستند و در قسمت جنوب غربی نقشه قرار دارند. متغیرهای مستقل شامل ۲ متغیر مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها توسط بخش خصوصی و دولتی و مدیریت امکانات رفاهی، منابع انسانی و دیجیتالی کردن ژئوپارک‌ها می‌باشد که دارای تاثیرگذاری و تاثیرپذیری پایینی بوده است.

متغیرهای دووجهی: این متغیرها دارای دو ویژگی مشترک تاثیرگذاری بالا و تاثیرپذیری بالا هستند و هر عملی روی آن‌ها در متغیرهای دیگر نیز تغییر خواهد کرد. این متغیرها (۱۰ متغیر) در قسمت شمال شرقی نقشه قرار دارند.

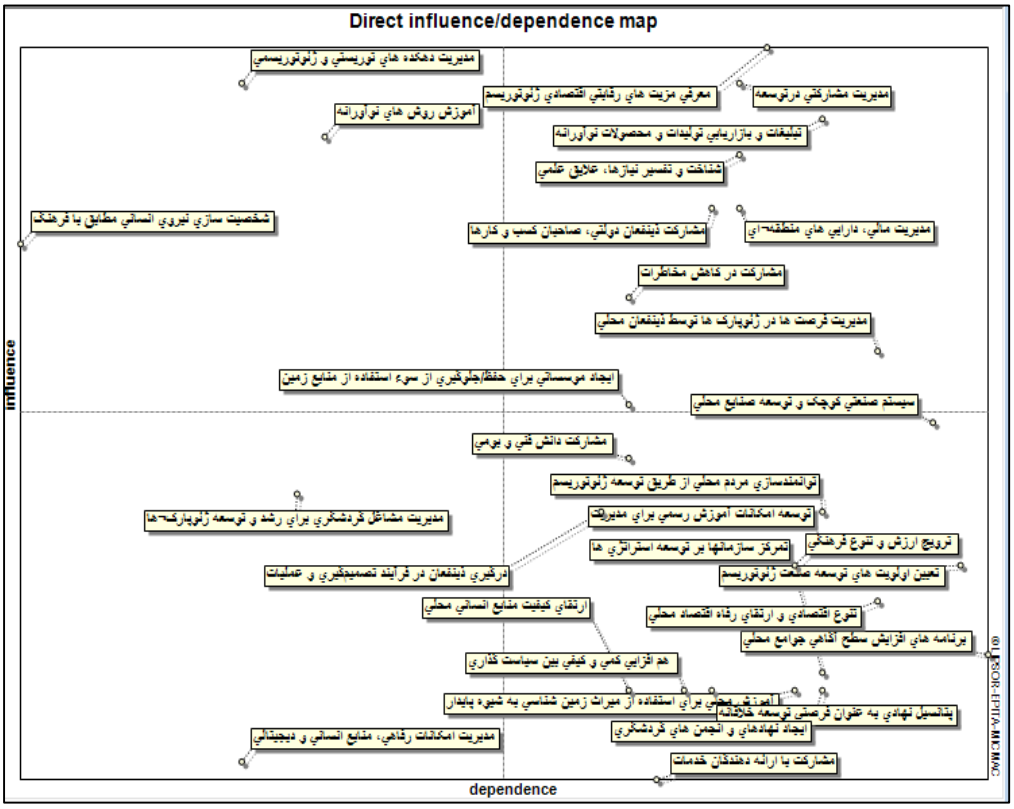

شکل ۳- نقشه وضعیت اثرگذاری مستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم

همانطور که پرسش‌نامه تاثیرات متقابل مشخص است، تاثیر مستقیم متغیرها نسبت به یکدیگر از صفر تا سه و براساس نظر متخصصان آورده می‌شود. لذا، آن مقدار تاثیری که یک متغیر از متغیر دیگر می‌پذیرد به عنوان تاثیرپذیری و آن مقدار تاثیری که یک متغیر بر متغیر دیگر می‌گذارد به عنوان تاثیرگذاری ثبت شده است. مقدار تاثیری که تک‌تک متغیرها بر یکدیگر می‌گذارند توسط نرم‌افزار میک‌مک به توان‌های مختلف رسیده است که مجموع آنها مقدار کمی تاثیرپذیری یا تاثیرگذاری را تشکیل می‌دهد. بر اساس نتایج پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم به لحاظ تاثیرگذاری مستقیم به صورت جدول (۵) قابل ارائه خواهد بود. در این راستا، با توجه به ۳۰ پیشران خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم بررسی شده، پیشران‌های شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری (۷۹)، مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه (۷۷)، استفاده از مدیریت مشارکتی در

جهت افزایش نقش فعال جامعه محلی در توسعه ژئوتوریسم (۷۷)، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی (۷۵)، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها (۷۴)، تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی (۷۳)، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌های محلی (۷۰)، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی (۷۰)، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران (۶۸) و مشارکت در درک و کاهش مخاطرات طبیعی جاذبه‌ها و ژئوپارک‌های طبیعی (۶۵) به ترتیب بالاترین ارزش ستونی محاسبه شده و دارای بیشترین میزان تاثیرگذاری مستقیم بر دیگر متغیرها بوده‌اند. به عبارتی، مهم‌ترین ویژگی این متغیرها، تاثیرپذیری پایین و تاثیرگذاری بالاست. این پیشران‌ها بیشترین اثرگذاری مستقیم را بر مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان نیز داشته‌اند.

بررسی تاثیرگذاری خالص مستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان نیز نشان داد که بیشترین اثرات خاص مربوط به متغیرهایی مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه (۳۶+)، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران (۳۵+)، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها (۳۰+)، شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری (۱۹+)، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم (۱۸+)، تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی (۱۴+)، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی (۱۳+)، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی (۱۲+)، مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها توسط بخش خصوصی و دولتی (۱۱+)، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها (۱۱+)، مشارکت در درک و کاهش مخاطرات طبیعی جاذبه‌ها و ژئوپارک‌های طبیعی (۱۰+)، ایجاد موسساتی برای حفظ/جلوگیری از سوء استفاده از منابع زمین و مقاصد گردشگری (۴+) و هماهنگی/مشارکت و هم افزایی بین صاحبان دانش بومی و فنی با عناصر محلی و سنتی (۱+) بوده و این متغیرها بیشترین تاثیرگذاری خالص مستقیم را مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان داشته‌اند.

جدول ۵- اثرات مستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان

ردیف	پیشران‌ها	نوع متغیر	تاثیرگذاری	تاثیرپذیری	تاثیرگذاری خالص
۱	برنامه‌های افزایش سطح آگاهی جوامع محلی به عنوان محرک حفاظت و توسعه ژئوتوریسم	تاثیرپذیر	۴۵	۶۸	-۲۳
۲	ایجاد موسساتی برای حفظ/جلوگیری از سوء استفاده از منابع زمین و مقاصد گردشگری	دو وجهی	۵۹	۵۵	+۴
۳	توسعه امکانات آموزش رسمی برای مدیریت، توسعه و حفاظت از جاذبه‌ها/ژئوپارک‌ها	تاثیرپذیر	۵۱	۶۲	-۱۱
۴	آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها	تاثیرگذار	۷۴	۴۴	+۳۰
۵	آموزش محلی برای استفاده از میراث زمین شناسی به شیوه‌ای پایدار	تاثیرپذیر	۴۳	۶۱	-۱۸
۶	شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری	دو وجهی	۷۹	۶۰	+۱۹
۷	تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی	دو وجهی	۷۵	۶۲	+۱۳
۸	تعیین اولویت‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت توسعه صنعت ژئوتوریسم	تاثیرپذیر	۵۰	۶۷	-۱۷
۹	ایجاد یک زیر سیستم صنعتی کوچک و توسعه صنایع محلی و کسب و کارهای گردشگری	تاثیرپذیر	۵۸	۶۶	-۸
۱۰	ایجاد تنوع در فعالیتهای اقتصادی و ارتقای رفاه اقتصاد محلی به عنوان محرک کاهش آسیب‌پذیری ژئوتوریسم	تاثیرپذیر	۴۸	۶۴	-۱۶
۱۱	مدیریت فرصت‌ها در ژئوپارک‌ها توسط ذینفعان محلی و ملی و یا جمعی	دو وجهی	۶۲	۶۴	-۲
۱۲	مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه	تاثیرگذار	۷۷	۴۱	+۳۶
۱۳	مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها توسط بخش خصوصی و دولتی	مستقل	۵۴	۴۳	+۱۱
۱۴	مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها	دو وجهی	۷۰	۵۹	+۱۱
۱۵	مدیریت امکانات رفاهی، منابع انسانی و دیجیتالی کردن ژئوپارک‌ها	تاثیرپذیر	۳۹	۴۱	-۲
۱۶	هم افزایی کمی و کیفی بین سیاست گذاری و رهبران دولتی و محلی	تاثیرپذیر	۴۳	۵۷	-۱۴
۱۷	توسعه حکمرانی با هدف درگیر ذینفعان در فرآیند تصمیم‌گیری و عملیات جمعی	تاثیرپذیر	۵۳	۵۴	-۱
۱۸	ارتقای کیفیت منابع انسانی محلی به عنوان کلید موفقیت توسعه ژئوپارک	تاثیرپذیر	۴۳	۵۵	-۱۲
۱۹	شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران	تاثیرگذار	۶۸	۳۳	+۳۵
۲۰	ترویج ارزش و تنوع فرهنگی و فوریت حفاظت از فرهنگ محلی	تاثیرپذیر	۵۰	۶۱	-۱۱

۲۱	تلاش سازمانی برای توانمندسازی محلی از طریق توسعه ژئوتوریسم جامعه محور	تاثیرپذیر	۵۳	۶۲	-۹
۲۲	توجه به پتانسیل نهادی به عنوان فرصتی برای توسعه استراتژی‌های خلاقانه و تقویت شایستگی محلی	تاثیرپذیر	۴۳	۵۸	-۱۵
۲۳	ایجاد نهادهای و انجمن‌های گردشگری به عنوان محرک تشویق کسب و کارهای خلاق گردشگری	تاثیرپذیر	۴۳	۶۲	-۱۹
۲۴	تمرکز سازمانها و نهادها بر توسعه استراتژی‌های خلاقانه محلی و تشویق جوامع محلی	تاثیرپذیر	۴۴	۶۲	-۱۸
۲۵	تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی	دو وجهی	۷۳	۵۹	+۱۴
۲۶	مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی	دو وجهی	۷۰	۵۸	+۱۲
۲۷	مشارکت با ارائه دهندگان خدمات به منظور افزایش سطح ارائه ژئوتوریسم	تاثیرپذیر	۳۸	۵۶	-۱۸
۲۸	هماهنگی/مشارکت و هم افزایی بین صاحبان دانش بومی و فنی با عناصر محلی و سنتی	تاثیرپذیر	۵۶	۵۵	+۱
۲۹	مشارکت در درک و کاهش مخاطرات طبیعی جاذبه‌ها و ژئوپارک‌های طبیعی	دو وجهی	۶۵	۵۵	+۱۰
۳۰	مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم	دو وجهی	۷۷	۵۹	+۱۸
	مجموع		**۱۷۰۳**	**۱۷۰۳**	-

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

در شکل (۴) پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌های لرستان بر اساس نقشه روابط مستقیم بین پیشران‌ها (تاثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) نشان داده شده است. در این نقشه پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌های لرستان به لحاظ تاثیرگذاری به صورتی که در جدول (۵) نیز ارائه شده است روابط مستقیم بین متغیرها را نشان داده است. در این شکل پیشران‌های شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری، مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه، استفاده از مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال جامعه محلی در توسعه ژئوتوریسم، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها بیشترین روابط مستقیم را با سایر پیشران‌ها و مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌های لرستان داشته‌اند.

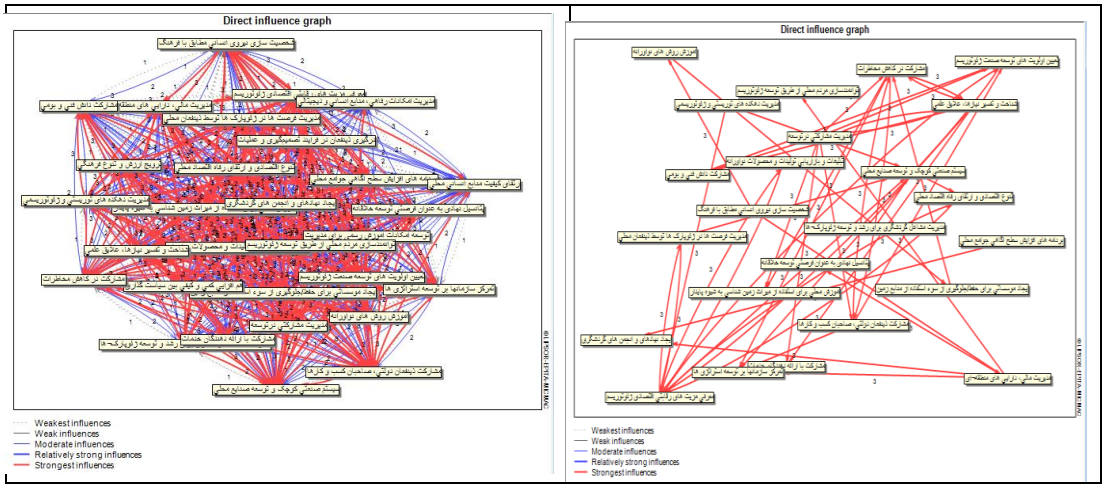

۱) اثرگذاری در سطح ۵ درصد ۲) اثرگذاری در سطح ۱۰۰

شکل ۴- نقشه روابط مستقیم بین پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم (تاثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی)

ب/ تاثیرات غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر

در بررسی اثرات غیرمستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم مطابق شکل (۵) و نقشه وضعیت اثرگذاری غیرمستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در افق ۱۴۱۴ را نشان می‌دهد، مشاهده می‌شود که بیشترین توزیع و پراکندگی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم را متغیرهای وابسته و متغیرهای دووجهی تشکیل می‌دهند. پراکندگی تاثیرات غیرمستقیم متغیرها نیز شبیه به پراکندگی تاثیرات مستقیم می‌باشد. با این حال برخی متغیرهای دو وجهی اثرات غیرمستقیم بیشتری نسبت به برخی متغیرهای تاثیرگذار داشته‌اند. همچنین فقط یک متغیر مستقل در این نقشه دیده می‌شود.

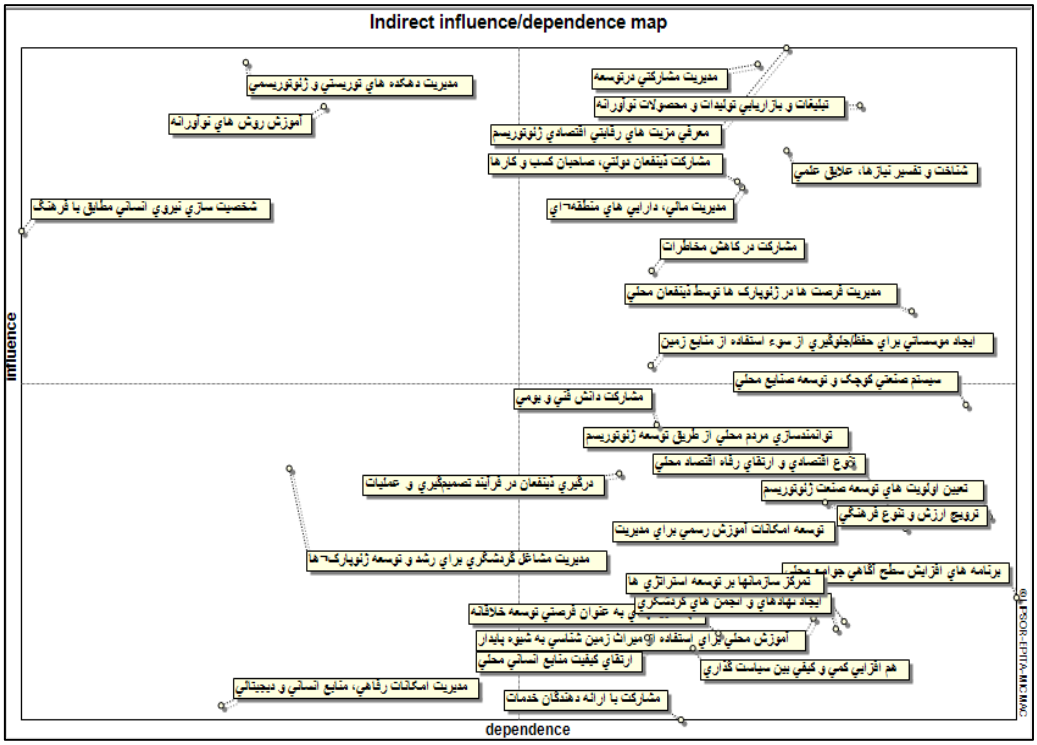

شکل ۵- نقشه وضعیت اثرگذاری غیر مستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم

نتایج جدول تاثیرات غیرمستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم نشان می‌دهد که از ۳۰ پیشران در نظر گرفته شده، بیشترین تعداد پیشران‌ها به ترتیب مربوط به متغیرهای وابسته و متغیرهای دو وجهی می‌باشد. بر اساس نتایج پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم به لحاظ تاثیرگذاری غیر مستقیم (جدول ۶) قابل ارائه است نشان داد که از ۳۰ پیشران بررسی شده، از نظر تاثیرات غیر مستقیم پیشران‌های شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری (۲۴۵۵۳۴)، مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه (۲۴۲۹۱۸)، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم (۲۴۲۶۰۳)، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی (۲۳۵۱۳۰)، آموزش مجموعه‌ای از روش-های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها (۲۳۴۹۴۵)، تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی (۲۲۶۹۲۸)، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی (۲۲۱۳۳۰)، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها (۲۲۰۲۷۰)، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران (۲۱۲۳۳۹)، مشارکت در درک و کاهش مخاطرات طبیعی جاذبه‌ها و ژئوپارک‌های طبیعی (۲۰۵۱۶۳)، مدیریت فرصت‌ها در ژئوپارک‌ها توسط ذینفعان محلی و ملی و یا جمعی (۱۹۷۸۱۱)، ایجاد موسساتی برای حفظ/جلوگیری از سوء استفاده از منابع زمین و مقاصد گردشگری (۱۸۷۹۷۷) و ایجاد یک زیر سیستم صنعتی کوچک و توسعه صنایع محلی و کسب و کارهای گردشگری (۱۸۰۸۶۱) به ترتیب بالاترین ارزش ستونی محاسبه شده و دارای بیشترین میزان تاثیرگذاری غیر مستقیم بر دیگر مدیریت خلاق بوده‌اند. این پیشران‌ها بیشترین اثرگذاری غیر مستقیم را بر مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان نیز داشته‌اند.

بررسی تاثیرگذاری خالص غیرمستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان نیز نشان داد که بیشترین اثرات خاص غیرمستقیم مربوط به پیشران‌های مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه (۱۱۱۰۹۶+)، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران (۱۰۴۷۳۶+)، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها (۹۴۷۰۵+)، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم (۵۵۴۸۹+)، شناسایی و معرفی مزیت-های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری (۵۵۳۱۲+)، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی (۳۶۹۸۰+)، تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی (۳۶۶۹۷+)، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی (۳۶۴۲۸+)، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها (۳۴۸۳۳+)، مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها

توسط بخش خصوصی و دولتی (۳۲۸۱۰+) و ایجاد موسساتی برای حفظ/جلوگیری از سوء استفاده از منابع زمین و مقاصد گردشگری (۱۲۴۲۵+) بوده و این پیشران‌ها بیشترین تاثیرگذاری خالص غیر مستقیم را مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان داشته‌اند.

جدول ۶- اثرات غیر مستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان

پیشران‌ها	تاثیرگذاری	تاثیرپذیری	تاثیرگذاری خالص
برنامه‌های افزایش سطح آگاهی جوامع محلی به عنوان محرک حفاظت و توسعه ژئوتوریسم	۱۴۵۸۹۶	۲۱۵۰۹۰	-۶۹۱۹۴
ایجاد موسساتی برای حفظ/جلوگیری از سوء استفاده از منابع زمین و مقاصد گردشگری	۱۸۷۹۷۷	۱۷۵۵۵۲	+۱۲۴۲۵
توسعه امکانات آموزش رسمی برای مدیریت، توسعه و حفاظت از جاذبه‌ها/ژئوپارک‌ها	۱۵۹۶۷۴	۱۹۷۱۲۲	-۳۷۴۴۸
آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها	۲۳۴۹۴۵	۱۴۰۲۴۰	+۹۴۷۰۵
آموزش محلی برای استفاده از میراث زمین شناسی به شیوه‌ای پایدار	۱۴۲۱۵۶	۱۹۳۱۳۴	-۵۰۹۷۸
شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری	۲۴۵۵۳۴	۱۹۰۲۲۲	+۵۵۳۱۲
تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی	۲۳۵۱۳۰	۱۹۸۱۵۰	+۳۶۹۸۰
تعیین اولویت‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت توسعه صنعت ژئوتوریسم	۱۶۰۵۴۸	۲۱۲۱۵۸	-۵۱۶۱۰
ایجاد یک زیر سیستم صنعتی کوچک و توسعه صنایع محلی و کسب و کارهای گردشگری	۱۸۰۸۶۱	۲۰۹۶۰۴	-۲۸۷۴۳
ایجاد تنوع در فعالیتهای اقتصادی و ارتقای رفاه اقتصاد محلی به عنوان محرک کاهش آسیب‌پذیری	۱۵۸۴۷۶	۲۰۳۰۶۸	-۴۴۵۹۲
مدیریت فرصت‌ها در ژئوپارک‌ها توسط ذینفعان محلی و ملی و یا جمعی	۱۹۷۸۱۱	۲۰۳۷۵۲	-۵۹۴۴
مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه	۲۴۲۹۱۸	۱۳۱۸۲۲	+۱۱۱۰۹۶
مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها توسط بخش خصوصی و دولتی	۱۶۹۳۲۱	۱۳۶۵۱۱	+۳۲۸۱۰
مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها	۲۲۰۲۷۰	۱۸۵۴۳۷	+۳۴۸۳۳
مدیریت امکانات رفاهی، منابع انسانی و دیجیتالی کردن ژئوپارک‌ها	۱۲۶۳۳۲	۱۲۹۱۵۱	-۲۸۱۹
هم افزایی کمی و کیفی بین سیاست گذاری و رهبران دولتی و محلی	۱۳۶۷۰۹	۱۸۰۱۱۱	-۴۳۴۰۲
توسعه حکمرانی با هدف درگیر ذینفعان در فرآیند تصمیم‌گیری و عملیات جمعی	۱۶۸۳۷۸	۱۷۲۱۶۰	-۳۷۸۲
ارتقای کیفیت منابع انسانی محلی به عنوان کلید موفقیت توسعه ژئوپارک	۱۳۸۶۴۵	۱۷۵۱۸۰	-۳۶۵۳۵
شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران	۲۱۲۳۳۹	۱۰۷۶۰۳	+۱۰۴۷۳۶
ترویج ارزش و تنوع فرهنگی و فوریت حفاظت از فرهنگ محلی	۱۶۳۱۴۵	۱۹۴۳۹۹	-۳۱۲۵۴
تلاش سازمانی برای توانمندسازی محلی از طریق توسعه ژئوتوریسم جامعه محور	۱۷۰۱۶۷	۱۹۷۱۵۰	-۲۶۹۸۳
توجه به پتانسیل نهادی به عنوان فرصتی برای توسعه استراتژی‌های خلاقانه و تقویت شایستگی محلی	۱۳۹۴۳۵	۱۸۲۸۶۴	-۴۳۴۲۹
ایجاد نهادهای و انجمن‌های گردشگری به عنوان محرک تشویق کسب و کارهای خلاق گردشگری	۱۴۰۲۱۱	۱۹۵۵۵۵	-۵۵۳۴۴
تمرکز سازمانها و نهادها بر توسعه استراتژی‌های خلاقانه محلی و تشویق جوامع محلی	۱۴۱۵۶۲	۱۹۶۴۴۹	-۵۴۸۸۷
تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی	۲۲۶۹۲۸	۱۹۰۲۳۱	+۳۶۶۹۷
مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی	۲۲۱۳۳۰	۱۸۴۹۰۲	+۳۶۴۲۸
مشارکت با ارائه دهندگان خدمات به منظور افزایش سطح ارائه ژئوتوریسم	۱۲۳۷۲۰	۱۷۸۸۳۳	-۵۵۱۱۳
هماهنگی/مشارکت و هم افزایی بین صاحبان دانش بومی و فنی با عناصر محلی و سنتی	۱۷۷۲۲۳	۱۷۶۲۰۴	+۱۰۱۹
مشارکت در درک و کاهش مخاطرات طبیعی جاذبه‌ها و ژئوپارک‌های طبیعی	۲۰۵۱۶۳	۱۷۵۶۳۹	+۲۹۵۲۴
مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم	۲۴۲۶۰۳	۱۸۷۱۱۴	+۵۵۴۸۹
مجموع	۱۷۰۳	۱۷۰۳	-

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

در شکل (۶) نقشه روابط غیرمستقیم بین پیشران‌های (تاثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی) خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان آورده شده است. بر اساس نتایج شکل روابط غیرمستقیم پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان می‌توان گفت که پیشرن‌ها از طریق تاثیرگذاری و تاثیرپذیری غیر مستقیم بر همدیگر و به صورت غیر مستقیم بر مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان تاثیرگذار بوده‌اند. در این بین بیشترین روابط غیر مستقیم مربوط به پیشران‌های مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم، شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری و تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی بوده است.

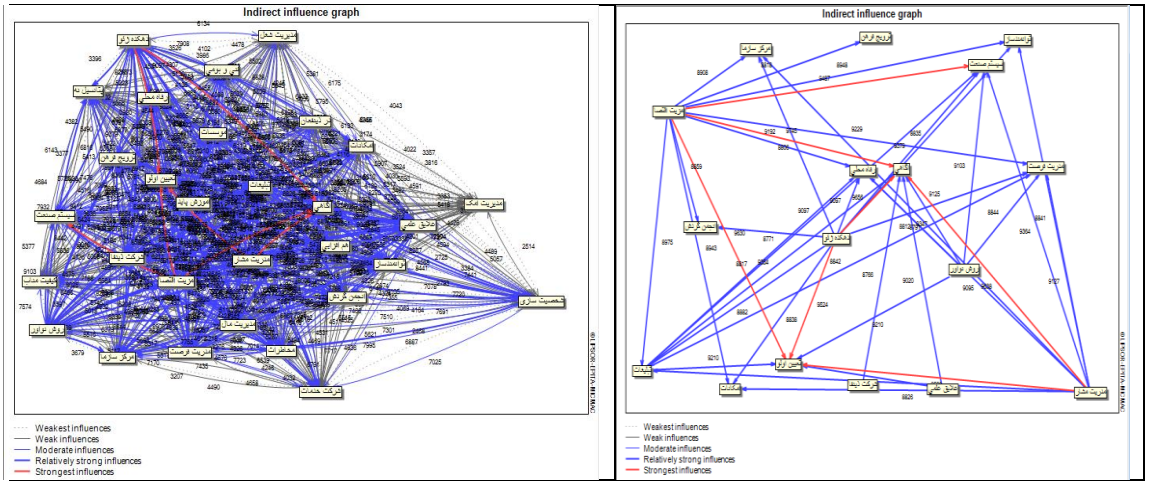

۱) اثرگذاری در سطح ۵ درصد **۲) اثرگذاری در سطح ۱۰۰**

شکل ۶- نقشه روابط غیرمستقیم پیشران‌های مدیریت محلی ژئوتوریسم (تاثیرات بسیار ضعیف تا بسیار قوی)

بر حسب ماتریس تاثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم پیشران‌های مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان (شکل ۷)، با توجه به قسمت سمت چپ شکل می‌توان گفت که پیشران‌های مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها، شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم، تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی و مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی به ترتیب در رتبه اول تا دهم تاثیرگذاری قرار گرفته‌اند و بیشترین سهم را در ارتباط با مسئله مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان داشته‌اند.

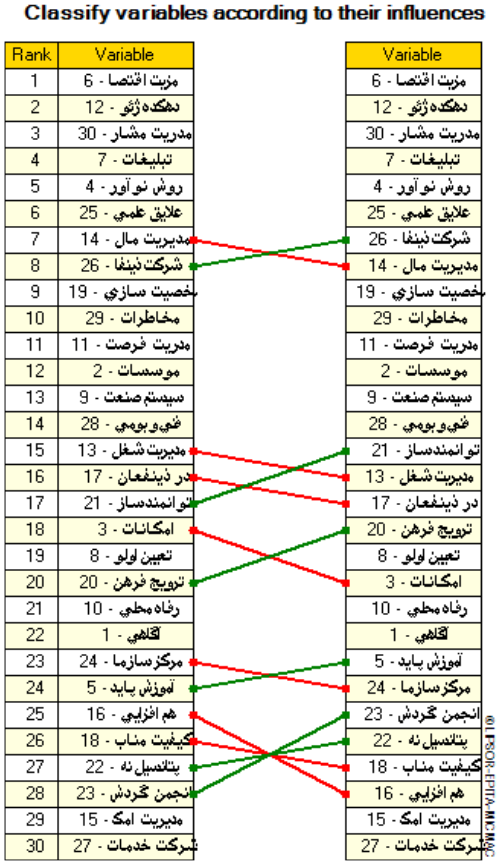

شکل ۷- طبقات پیشران‌های مدیریت محلی ژئوتوریسم بر اساس تاثیر مستقیم(سمت چپ) و غیرمستقیم(سمت راست)

بعد از شناسایی پیشران‌های خلاقانه تاثیرگذار(مستقیم و غیرمستقیم) بر مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌های استان لرستان با استفاده از مقدار اثرگذاری خالص، پیشران‌های کلیدی و نهایی نیز استخراج شدند. پیشران‌های کلیدی و نهایی خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان (جدول ۷) با توجه به مقدار اثرگذاری خالص (+) نشان داد که مهم‌ترین پیشرن‌های کلیدی و نهایی عبارتند از: مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران، آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها، شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم، تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها و مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها توسط بخش خصوصی و دولتی مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی و نهایی خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان می‌باشد. پیشران‌های کلیدی و نهایی خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم شناسایی شده در مباحث توسعه گردشگری پایدار لازم است مورد توجه جدی قرار گیرند.

جدول ۷- پیشران‌های کلیدی و نهایی خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان

پیشران کلیدی و نهایی	اثرگذاری خالص مستقیم	اثرگذاری خالص غیرمستقیم	رتبه
مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی در منطقه مورد مطالعه	+۳۶	+۱۱۱۰۹۶	۱
شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران	+۳۶	+۱۰۴۷۳۶	۲
آموزش مجموعه‌ای از روش‌های نوآورانه برای ارائه ارزش‌های ژئوپارک‌ها	+۳۰	+۹۴۷۰۵	۳
شناسایی و معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم نسبت به سایر عناصر گردشگری	+۱۹	+۵۵۳۱۲	۴
مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در توسعه ژئوتوریسم	+۱۸	+۵۵۴۸۹	۵

تلاش نهادی برای شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران طبیعی	+۱۴	+۳۶۶۹۷	۶
تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه با ارزش محلی	+۱۳	+۳۶۹۸۰	۷
مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها، رسانه‌های جمعی، دانشگاهیان و سازمان‌های غیردولتی	+۱۲	+۳۶۴۲۸	۸
مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و ژئوپارک‌ها	+۱۱	+۳۴۸۳۳	۹
مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها توسط بخش خصوصی و دولتی	+۱۱	+۳۲۸۱۰	۱۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۳

نتیجه‌گیری

امروزه ژئوتوریسم یکی از جدیدترین مفاهیم در مطالعات گردشگری است. محبوبیت ژئوتوریسم نیز در چند دهه گذشته به سرعت رشد کرده است. این محبوبیت به سرعت در حال رشد بوده و مجموعه تحقیقاتی رو به رشدی در مورد ژئوتوریسم نیاز به بررسی جامع در مورد این موضوع را ایجاد می‌کند. ژئوتوریسم شامل فعالیت‌هایی درباره آتشفشان‌ها و شامل ترکیب‌های مختلفی از آتشفشان، ماگماتیسم، رسوب‌گذاری سنگ آهک، رسوب‌گذاری آواری، فرسایش و سازندهای ژئومورفولوژیکی است که با گردشگری طبیعی مرتبط هستند. چنین فعالیت‌هایی فرآیندی هستند که تنوع زمینی خارق العاده‌ای برای توسعه گردشگری طبیعی ایجاد می‌کنند. ابزار مهمی که توسعه ژئوتوریسم را تسهیل می‌کند، استفاده از ژئوپارک‌ها است که سبب حفاظت از گونه‌های ژئوتوریستی می‌شود. استان لرستان در غرب کشور و در جوار کوهستان‌های مرتفع زاگرس از مناطقی است که از نظر پتانسیل منابع طبیعی در قالب رشته کوه‌های فعال و غیر فعال زاگرس بسیار غنی از جاذبه‌های ژئوتوریستی است. این منطقه از کشور از جاذبه‌های گردشگری بین‌المللی چون گرندکانیون دره غزینه، دره شیرز، تالاب‌های پلدختر، دریاچه گهر، آبشارهای فراوان و غیره برخوردار است و همین امر سبب شده استان لرستان به عنان پایتخت ژئوتوریسم کشور شناخته شود. با این حال استان لرستان سهم چندانی از اقتصاد ژئوتوریسمی کشور ندارد و این منطقه از کشور همچنان با چالش‌های فراوانی در خصوص توسعه ژئوتوریسم روبرو است. وجود این شرایط در استان لرستان سبب شده که مدیریت ژئوتوریسم و ژئوپارک‌های طبیعی در این منطقه چالش‌برانگیز باشد و نیاز به توجه مدیران و مسئولین دارد. همچنین برای دستیابی به مدیریت پایدار ژئوتوریسم درک و تعیین کمیت و کیفیت مدیریت و شناسایی عوامل و پیشران‌های کلیدی ضروری است. از نقطه نظر علمی شناسایی چالش‌ها و محرک‌های توسعه ژئوتوریسم در استان لرستان می‌تواند برای توسعه و مدیریت بهتر آنها مفید باشد. به همین خاطر در این پژوهش به آینده‌پژوهی پیشران‌های خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها در استان لرستان پرداخته شده است.

نتایج پژوهش نشان داد که مدیریت محلی ژئوتوریسم و ژئوسایت‌ها در استان لرستان تحت تاثیر چند عامل کلی آموزشی، مدیریت ژئوپارک، رهبری تسهیل‌گر، عامل سازمانی و نهادی و فرآیند مشارکت ذینفعان در برنامه‌ریزی، حفاظت، توسعه و پیشرفت ژئوسایت‌ها دارد. نتایج پژوهش نشان داد که یکی از پیشران‌های مدیریت خلاقانه ژئوتوریسم در استان لرستان عامل آموزش محلی است. این پیشران در ایجاد دانش و تولید محصولات نوآورانه و با ارزش و ارائه خدمات به گردشگران می‌شود. کارکرد سیستم آموزش در درونی‌سازی درک عمومی از حفاظت از طبیعت و فرهنگ بومی در استان لرستان ضروری است. چرا که آموزش ذینفعان و بازیگران مرتبط در استان لرستان می‌تواند بازخوردی برای رفاه جامعه محلی برای توسعه خلاقیت و نوآوری آنها فراهم کند. نتایج پژوهش نشان داد که صنعتی سازی محلی از پیشران‌های مدیریت خلاقانه در استان لرستان است. وجود زیرسیستم صنعتی کوچک مقیاس در توسعه دهکده‌های گردشگری و ژئوتوریسم استان لرستان در ایجاد محصولات نوآورانه حیاتی است. چرا که به توانمندسازی مردم بومی قوم لر و توسعه صنایع کوچک مرتبط با گردشگری قدرت می‌بخشد. نتایج پژوهش نشان داد که پیشران دیگر موثر بر توسعه ژئوتوریسم و مدیریت پایدار آن تجلی کاربرد رهبری تسهیل‌گر در اجرا و بررسی طرح توسعه ژئوتوریسم در استان لرستان است. چرا که در این نوع رهبری محلی، هالی بومی در استان لرستان می‌توانند با یکدیگر ملاقات کنند و در مورد مسائل ژئوتوریسم و چالش‌هایی که با آن روبرو هستند گفتگو کنند و در مورد اولویت‌های مدیریت و توسعه ژئوتوریسم هماری و تصمیم‌گیری کنند. فرایند توسعه مشارکتی از دیگر پیشران‌های توسعه و مدیریت ژئوتریسم و ژئوسایت‌های استان لرستان بود. مدیریت مشارکتی در این مقوله عنوان مرحله‌ای از توسعه و مدیریت ژئوتوریسم است. چرا که همکاری موفق منابع انسانی را بهبود می‌بخشد و سبب توسعه محصولات گردشگری نوآورانه از طریق کارآفرینی گردشگری می‌شود. در این خصوص نقش دهیاری‌ها در توسعه روستاهای گردشگری و ژئوسایت‌های روستایی قابل توجه است.

نتایج موردی پژوهش نیز نشان داد که از بین ۳۰ پیشران شناسایی شدهبا روش تحلیل محتوا و ادبیات تحقیق، ده پیشران مدیریت دهکده‌های توریستی و ژئوتوریسمی، شخصیت سازی نیروی انسانی مطابق با خواسته‌های فرهنگ گردشگران، آموزش روش‌های نوآورانه برای هدایت ژئوپارک‌ها، معرفی مزیت‌های رقابتی و ارزش اقتصادی ژئوتوریسم، مدیریت مشارکتی در جهت افزایش نقش فعال محلی در ژئوتوریسم، شناخت و تفسیر نیازها، علایق علمی، آموزشی و توریستی گردشگران، تبلیغات و بازاریابی تولیدات و محصولات نوآورانه محلی، مشارکت ذینفعان دولتی، صاحبان کسب و کارها و سازمان‌های غیردولتی، مدیریت مالی، دارایی‌های منطقه‌ای و پتانسیل‌های ژئوتوریسم و مدیریت مشاغل گردشگری برای رشد و توسعه ژئوپارک‌ها مهم‌ترین پیشران‌های کلیدی و نهایی خلاقانه مدیریت محلی ژئوتوریسم در استان لرستان می‌باشند که به صورت موردی شناسایی شده‌اند. بنابراین، مدیریت و توسعه منابع ژئوتوریسم محلی در منطقه لرستان وابسته به این پیشران‌ها هستند. شناسایی و به کارگیری آنها می‌تواند زمینه توسعه ژئوریسم در استان لرستان را محقق نماید.

در راستای مدیریت خلاقانه محلی ژئوتوریسم در استان لرستان و سایر مناطق کشور پیشنهادات زیر ارائه شده است:

- توجه به نقش و عملکرد ذینفعان محلی از طریق مدیریت مشارکتی و رهبری تسهیل‌کننده می‌تواند سبب بهبود و موفقیت در تولید محصولات ژئوتورستی برتر شوند و ژئوتوریسم استان لرستان را نسبت به رقبای داخلی خود بیشتر معرفی و تبلیغ نماید؛
- توانمندسازی افراد جامعه و یا انتقال بخشی از قدرت یا توانایی اقتصادی به جامعه محلی پیشنهاد دیگری در راستای یافته‌های این پژوهش است. چرا که به کارگیری توانمندسازی با هدف تحریک، تشویق یا ترغیب افراد به داشتن دانش یا توانمندسازی برای حمایت از پیشرفت ژئوتوریسم در منطقه خود مرحک توسعه ژئوتوریسم است؛
- بهبود سرمایه و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و امکانات گردشگری در استان لرستان برای مدیریت ژئوتوریسم می‌تواند خود عاملی جهت مدیریت خلاقانه محلی در این استان باشد؛
- بهبود و سازماندهی مدیریت گردشگری در سایت‌های ژئوتوریسم متناسب با وضعیت واقعیت استان لرستان و مناطق مختلف کشور و تدوین دستورالعمل‌های مدیریتی برای اجرای برنامه‌های مدیریتی از دیگر پیشنهادات مهم در راستای یافته‌های این پژوهش است؛
- مدیریت روزانه ژئوپارک‌ها با همکاری موسسات در مناطق روستایی برای ایجاد مزیت‌های رقابتی پایدار برای مدیریت ژئوتوریسم با محوریت منطقه از دیگر پیشنهادات ارائه شده مرتبط با این پژوهش است؛
- این تحقیق دارای محدودیت‌هایی است. زیرا ممکن است تمام پیشران‌های خلاقانه مدیریت ژئوتوریسم را تجزیه و تحلیل نکند. بنابراین، تحقیقات آتی با رویکرد کلی نگر برای بررسی و شناسایی پیشران‌های خلاقانه مدیریتی و بررسی رابطه بین متغیرهای مربوطه توصیه می‌شود.

تشکر و قدردانی‌ها

نویسندگان از کارشناسان، مدیران ژئوسایت‌ها، محققان همکار و مردم بومی لرستان برای ارائه پیشنهاداتشان و پاسخگویی به سوالات تشکر و قدردانی می‌کنند.

منابع

ایمانی، بهرام. (۱۴۰۱). الگوی مدیریتی در ژئوتوریسم با تأکید بر کارآفرینی در نواحی روستایی (مورد: شهرستان محلات). *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، ۲۰(۲)، ۱۶۷– ۱۹۳.

بهادری، مهشید، آزادبخت، نادر، موسوی، سید کریم، (۱۴۰۱)، *تسهیل‌گری (مفاهیم، شیوه‌ها و فرآیندها) در جوامع روستایی*، عشایری و کشاورزی، نشر آموزش کشاورزی، چاپ اول، تهران،

پایسته، مرضیه، کلاهی، مهدی، (۱۳۹۷)، حکمرانی مشارکتی– تطبیقی در منابع طبیعی، هفتمین همایش ملی مرتع و مرتعداری ایران، ۸ مرداد سال ۱۳۹۷.

جهان تیغ مند، سمیه. (۱۴۰۳). استراتژی‌های حفاظت از ژئوتوریسم و میراث زمین شناختی(مورد مطالعه: استان لرستان). *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۹(۶۵)، ۱۳۵–۱۸۲.

رحیمی‌هرآبادی، سعید، صفاری، امیر، قنواتی، عزت‌اله. (۱۳۹۹). الگوی مدیریتی در ژئوتوریسم؛ با تاکید بر مدیریت ژئومورفوسایت‌های قلمرو بیابانی ایران مورد پژوهی: شهرستان طبس. *پژوهش‌های ژئومورفولوژی کمّی*، ۹(۳)، ۱۰۸–۱۳۱.

ضیایی، محمود، عباسی، دیاکو. (۱۳۹۷). چالش‌ها و رویکردهای توسعه‌ی گردشگری پایدار: از نظریه تا عمل. *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۷(۲۴)، ۸-۳۷.

طولابی‌نژاد، مهرشاد، پودینه، محمدرضا، طولابی‌نژاد، میثم، (۱۳۹۹)، *گردشگری روستایی (مدیریت و بازاریابی)*، انتشارات جهاد دانشگاهی، تهران، چاپ اول.

عزیزی، مهتا، زارعی، قاسم. (۱۴۰۲). توان‌سنجی پتانسیل‌های ژئوتوریستی و مدیریت توسعه‌ی آن در شهر هشجین. *جغرافیا و روابط انسانی*، ۶(۳)، ۲۴۸-۲۶۳.

غفاری گیلانده، عطا، واعظی، هما، محمدی، علیرضا. (۱۴۰۳). تحلیلی بر رویکرد نهادی مدیریت بحران اجتماع‌محور در ارتباط با مشارکت شهروندان(مطالعه موردی: شهر اردبیل). *مطالعات علوم محیط زیست*، ۹(۱)، ۷۷۸۴-۷۷۹۳.

مختاری، داود. (۱۴۰۰). گونه‌شناسی ژئوتوریست‌ها با هدف مدیریت بهینه گردشگری در ژئوسایت‌ها. جغرافیا و برنامه‌ریزی، ۲۵(۷۵)، ۲۲۳-۲۴۴.

مرادی‌هوسین، نصرت، نوری، سید هدایت‌اله، خوش‌نظر، مامند. (۱۳۹۲). راهبردهای مناسب برای توسعه ژئوتوریسم غار آبی سهولان. *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، ۵(۱۷)، ۵۳-۶۸.

میرباقری، سید محسن، رفیعی آتانی، عطاءالله. (۱۴۰۳). حکمرانی مشارکتی: روش‌ها، نهادها و ابزارهای اقتصادی. *فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد اقتصادی*, ۱۲(۴۴),۲۰- ۳۸.

هاشمی، صفیه سادات، عربیون، ابوالقاسم. (۱۴۰۰). شناسایی و بررسی مؤلفه‌های مؤثر در همکاری میان سازمانی در سیاستگذاری عمومی. *دولت پژوهی*، ۷(۲۸)، ۹۵-۱۲۰.

وهاب زاده کبریا، قربان. (۱۴۰۱). ژئوتوریسم و ژئوپارک راهبردی تازه در مدیریت و آمایش سرزمین حوزه آبخیز. *مدیریت اراضی*، ۱۰(۲)، ۱۳۵-۱۴۴.

Agustang, A., Adam, A., & Upe, A. (2021). Community Empowerment Strategy towards a Sustainable Rural Community-based Tourısm Village. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, *12*(3), 2065- 2076.

Astuti, R.S. Harsono, H. & Rachim, A. (2020), *Collaborative governance in the perspective of public administration*, Diponegoro University Press.

Awad, J., Arar, M., Jung, C., & Boudiaf, B. (2022). The comparative analysis for the new approach to three tourism-oriented heritage districts in the United Arab Emirates. *Heritage*, *5*(3), 2464-2487.

Azheri, B. (2011). *Corporate social responsibility: Dari voluntary menjadi mandatory*. RajaGrafindo Persada.

Briggs, A., Dowling, R., & Newsome, D. (2023). Geoparks–learnings from Australia. *Journal of Tourism Futures*, *9*(3), 351-365.

Brilha, J. (2016). Inventory and quantitative assessment of geosites and geodiversity sites: a review. Geoheritage, 8(2), 119-134.

Cai, Y., & Amaral, M. (2021). The triple helix model and the future of innovation: A reflection on the triple helix research agenda. *Triple Helix*, *8*(2), 217-229.

Carrión-Mero, P., Borja-Bernal, C., Herrera-Franco, G., Morante-Carballo, F., Jaya-Montalvo, M., Maldonado-Zamora, A., ... & Berrezueta, E. (2021). Geosites and geotourism in the local development of communities of the andes mountains. A case study. Sustainability, 13(9), 4624.

Dewi, I. J., & Ginting, G. (2022). Leadership and entrepreneurship for creativity and survival of tourism villages in the Covid-19 times: the moderating role of external support. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, *7*(5), 29- 41.

Dowling, R. K. (2013). Global geotourism–an emerging form of sustainable tourism. Czech journal of tourism, 2(2), 59-79.

Dowling, R. K., & Newsome, D. (Eds.). (2006). *Geotourism*. routledge.

Duran, D. C., Gogan, L. M., Artene, A., & Duran, V. (2015). The components of sustainable development-a possible approach. *Procedia Economics and Finance*, *26*, 806-811.

Dzordzormenyoh, M. K. (2022). Effective local government council leadership: reassessing the facilitative model of leadership. *International Journal of Public Leadership*, *18*(3), 229-241.

Ernawati, N. M., SITAWAT, A. A. R., & Muliati, N. K. (2018). Batur toward sustainable tourism development-a community-based geotourism case from Bali in Indonesia. *Journal of Environmental Management and Tourism*, *9*(2), 291-297.

Etzkowitz, H. (2012). Triple helix clusters: Boundary permeability at university-industry-government interfaces as a regional innovation strategy. *Environment and planning C: Government and Policy*, *30*(5), 766-779.

Fonseca Filho, R. E. (2020). The perception of geotourism by Park managers. Sociedade & Natureza, 32, 745-759.

Fyall, A., & Garrod, B. (2020). Destination management: a perspective article. *Tourism review*, *75*(1), 165-169.

Gou, G. R., Fang, W., Cheung, L. T., Fok, L., Chow, A. S., & Zhang, K. (2024). Understanding the Determinants of Geologically Responsible Behaviour among Geotourists: A Multi-Destination Analysis. *Tourism and Hospitality*, *5*(1), 1-15.

Guerini, M., Hoblea, F., Giardino, M., & Ravanel, L. (2024). *Enhancing community engagement in geotourism: French Alpine interpreted landscapes as a model for an innovative participatory geotrail in the Sesia Val Grande Geopark (Italy)* (No. EGU24-1648). Copernicus Meetings.

Hamsani, M., & Khairiyansyah, M. (2018). The opportunity of SMEs development by triple helix ABG method in supporting creative economy in Pangkalpinang City. *Integrated Journal of Business and Economics*, *2*(1), 76-83.

Harsono, I., Najdah, T., Nursyam, A., Suroso, S., & Syofya, H. (2024). Geotourism: Bumdes Strategy In Increasing Tourism In Indonesia. Innovative: Journal Of Social Science Research, 4(2), 7964-7972.

Hermawan, H., & Brahmanto, E. (2018). Geotourism: Conservation-based tourism planning. *Central Java: PT Nasya Expanding Management*.

Herrera-Franco, G., Carrión-Mero, P., Alvarado, N., Morante-Carballo, F., Maldonado, A., Caldevilla, P., & Berrezueta, E. (2020). Geosites and georesources to foster geotourism in communities: Case study of the Santa Elena peninsula geopark project in Ecuador. Sustainability, 12(11), 44-58.

Herrera-Franco, G., Montalvan-Burbano, N., Carrion-Mero, P., Jaya-Montalvo, M., & Gurumendi-Noriega, M. (2021). Worldwide research on geoparks through bibliometric analysis. *Sustainability*, *13*(3), 11- 24.

Kornecká, E., Molokáč, M., Gregorová, B., Čech, V., Hronček, P., & Javorská, M. (2024). Structure of Sustainable Management of Geoparks through Multi-Criteria Methods. Sustainability, 16(3), 983- 995.

Koschmann, M. A., Kuhn, T. R., & Pfarrer, M. D. (2012). A communicative framework of value in cross-sector partnerships. *Academy of management review*, *37*(3), 332-354.

Kubalíková, L. (2019). Assessing geotourism resources on a local level: A case study from Southern Moravia (Czech Republic). Resources, 8(3), 150- 172.

Lazzari, M., & Aloia, A. (2014). Geoparks, geoheritage and geotourism: opportunities and tools in sustainable development of the territory. Geojournal of Tourism and Geosites, 13(1), 8-9.

Mastika, I. K., Harsono, S. S., Khristianto, W., Oktawirani, P., & Hutama, P. S. (2023). Creative strategies of local resources in managing geotourism in the Ijen Geopark Bondowoso, East Java, Indonesia. International Journal of Geoheritage and Parks, 11(1), 149-168.

Munandar, T. A., Lestari, T. S., Handayani, D., Noe'man, A., Fathurrazi, A., Priatna, W., & Kapriadi, E. (2024). Bayadome Geotours (BATOUR) Prototype for Geosite Management at Bayah Dome Geopark, Banten. *International Journal of Information Technology and Computer Science Applications*, *2*(1), 23-32.

Nemeth, B., Nemeth, K., Procter, J. N., & Farrelly, T. (2021). Geoheritage conservation: Systematic mapping study for conceptual synthesis. Geoheritage, 13(2), 45- 56.

Newsome, D., Dowling, R., & Leung, Y. F. (2012). The nature and management of geotourism: A case study of two established iconic geotourism destinations. Tourism management perspectives, 2, 19-27.

Ólafsdóttir, R. (2019). Geotourism. *Geosciences*, *9*(1), 48- 68.

Oriade, A. and Robinson, P. (2017), *Rural Tourism and Enterprise: Management, Marketing and Sustainability*, London, UK. Printed and bound in the UK by CPI Group (UK) Ltd.

Pásková, M. (2009). *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Gaudeamus.

Prosser, C. D., Díaz-Martínez, E., & Larwood, J. G. (2018). The conservation of geosites: principles and practice. In Geoheritage (pp. 193-212). Elsevier.

Ruban, D. A. (2015). Geotourism-A geographical review of the literature. *Tourism Management Perspectives*, *15*, 1-15.

Ruban, D. A., Mikhailenko, A. V., & Ermolaev, V. A. (2022). Inverted landforms of the western Caucasus: implications for geoheritage, geotourism, and geobranding. *Heritage*, *5*(3), 2315-2331.

Seigler, D. (2011). Renewing democracy by engaging citizens in shared governance.

Stueve, A. M., Cook, S. D., & Drew, D. (2002). The geotourism study: phase 1 executive summary. *National Geographic Traveler/TIA*, 1-20.

Sulistyadi, Y., Demolingo, R. H., Latif, B. S., Indrajaya, T., Adnyana, P. P., & Wiweka, K. (2024). The Implementation of Integrated Coastal Management in the Development of Sustainability-Based Geotourism: A Case Study of Olele, Indonesia. Sustainability, 16(3), 1272- 1291.

Turner, S. (2013). Geoheritage and geoparks: one (Australian) woman's point of view. *Geoheritage*, *5*(4), 249-264.

Vieira, L. D. F. D. S., & Verdum, R. (2019). A proteção da natureza e do patrimônio da humanidade pela beleza cênica da paisagem. Confins. Revue franco-brésilienne de géographie/Revista franco-brasilera de geografia, (40), 25- 52.

Zgłobicki, W., Kukiełka, S., & Baran-Zgłobicka, B. (2020). Regional geotourist resources-assessment and management (a case study in SE Poland). *Resources*, *9*(2), 18- 38.